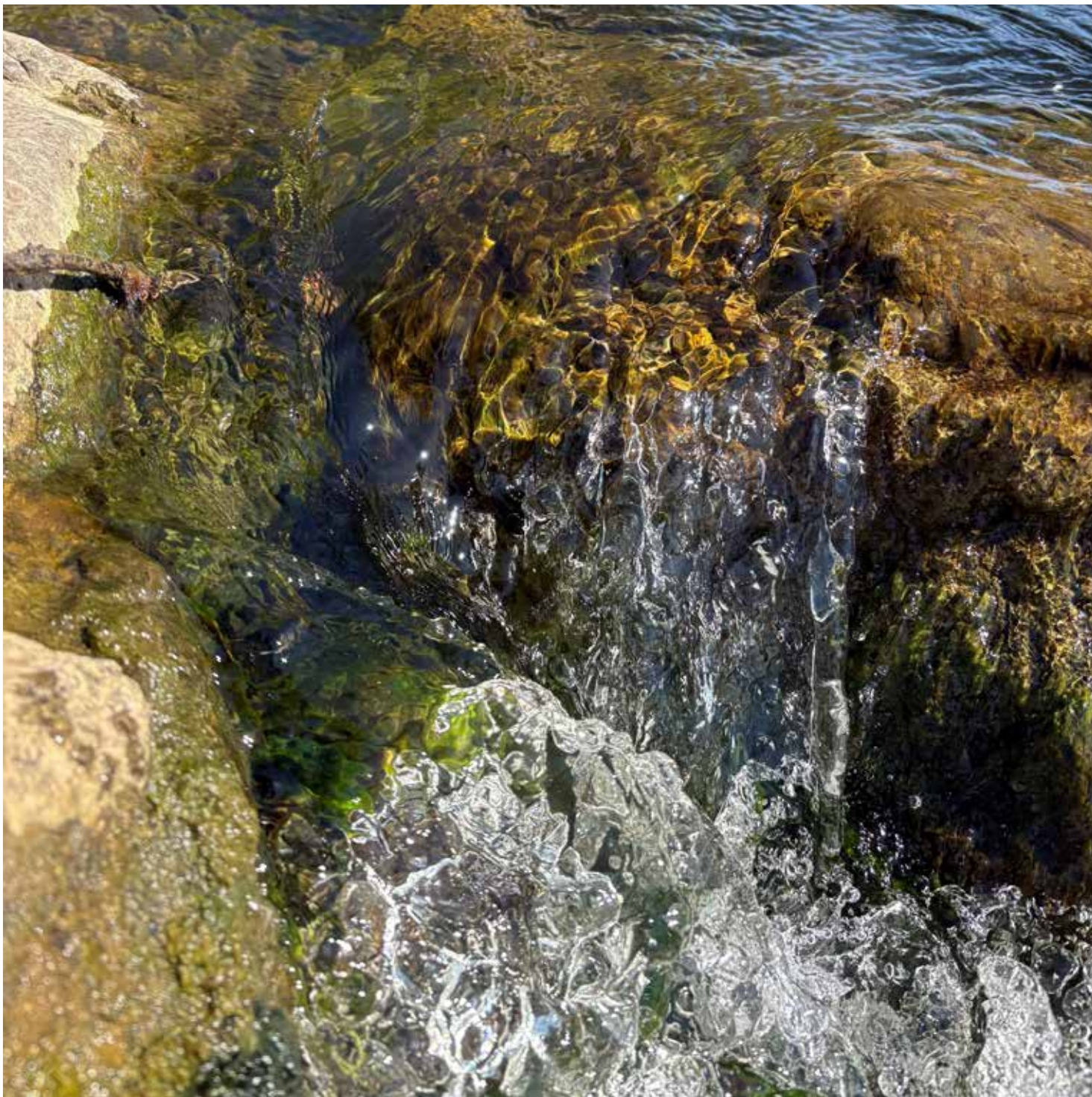

Het blauwe kompas

Magazine

Een beweging in plaats van een product

Leven met Water

Leven met Water is geen eindbeeld, maar een beweging die Waterschap Limburg samen met de omgeving in gang zet. Een beweging die vraagt om anders kijken, anders samenwerken en anders handelen in onze leefomgeving. De keuzes die we vandaag maken in onze leefomgeving, bepalen hoe gezond, veilig en leefbaar onze steden en dorpen morgen zijn.

Allereerst vraagt het om urgentie en overtuiging:

het besef dat verandering noodzakelijk is en dat door-
gaan op de oude manier niet volstaat. In de keuzes die
we maken voor woningbouw, inrichting en ontwikkeling
worden de grenzen zichtbaar maar juist ook de kansen om
het anders en beter te doen.

Daarnaast is een gedeeld toekomstbeeld belangrijk: een
idee van de richting waarin we willen bewegen.

Vervolgens is er behoefte aan leidraad en houvast om
die beweging concreet te maken in handelen en keuzes.
Tot slot is context essentieel: een kader dat helpt om met
elkaar dezelfde basis te hanteren. Daarbij horen uitgangs-
punten die niet ter discussie staan, zoals de kenmerken
van het water- en bodemsysteem en de fysieke werkelijk-
heid van het gebied. Het Blauwe Kompas is de beweging
om gezamenlijk in beweging te komen en in verbinding
met elkaar te navigeren.

Leven met Water is daarmee een brede beweging. Een
beweging waarin overheden, waterpartners en maatschap-
pelijke organisaties zoals waterschappen, drinkwaterbe-
drijven, Rijkswaterstaat, provincies, gemeenten en landelij-
ke organisaties samen optrekken om te bouwen aan leven
met water

Geeft geen antwoorden, maar stelt vragen

Het Blauwe Kompas

Het Blauwe Kompas is een tijdloos concept dat Waterschap Limburg samen met partners heeft ontwikkeld. Het biedt richting en houvast in het gezamenlijk werken aan een duurzaam en leefbaar Limburg, waarin leven met water centraal staat. Het helpt partners om vanuit een gedeeld vertrekpunt keuzes te verkennen en samen stappen te zetten, zonder vast te lopen in één vaste aanpak of een vooraf bepaald eindbeeld.

Een belangrijk uitgangspunt is dat het Blauwe Kompas tijdloos is. Het is niet alleen bruikbaar voor de opgaven van vandaag, maar blijft ook in de toekomst richting geven wanneer omstandigheden veranderen en nieuwe vraagstukken ontstaan. Tegelijkertijd is het niet plaatsgebonden: het Blauwe Kompas is toepasbaar in elk gebied, op iedere locatie en binnen elk watersysteem in Limburg. Juist omdat het niet gekoppeld is aan één specifieke situatie, ondersteunt het consistent en gezamenlijk handelen in uiteenlopende contexten en in elke fase van gebiedsontwikkeling of projecten.

Het Blauwe Kompas is geen document dat antwoorden voorschrijft of beslissingen vastlegt. Het biedt geen kant-en-klare oplossingen, maar helpt om de juiste vragen te stellen. Het ondersteunt partners bij het gezamenlijk zoeken naar oplossingen die passen bij de opgave, de plek en de tijd. Door de focus te leggen op vragen in plaats van regels, ontstaat ruimte voor maatwerk, innovatie en het verbinden van verschillende perspectieven, zowel nu als in de toekomst.

Het blauwe kompas

Wat zit erin?

Het Blauwe Kompas is breed inzetbaar en bestaat uit een aantal bouwstenen. Inhoudelijk bestaat het Blauwe Kompas uit een aantal samenhangende bouwstenen.

De eerste bouwsteen is **de beweging** binnen onze **wateropgaven**. Het Kompas biedt ruimte om ook de opgaven van andere partijen hieraan te verbinden. Zo ontstaan gezamenlijke opgaven waarin belangen en doelen elkaar niet verdringen, maar juist versterken.

De tweede bouwsteen wordt gevormd door **de leidende principes**. Dit zijn de uitgangspunten die richting geven aan hoe we kijken naar opgaven, knelpunten en oplossingsrichtingen. Ze beschrijven niet alleen wat we willen bereiken, maar vooral hoe we handelen: welke houding past, welke afwegingen we maken en welke keuzes daarbij horen.

De derde bouwsteen is de verdieping op **de gebieden**. In de **landschaptypering** wordt zichtbaar hoe het watersystemen verweven is met de ondergrond en gebruiksfuncties. Veel vraagstukken in Limburg overstijgen provincie- en landsgrenzen en zijn sterk verbonden met omliggende regio's en buurlanden. Door te werken met grotere gebieden, zogeheten **bioregio's**, ontstaat meer inzicht in deze samenhang en wordt duidelijker waar samenwerking over de grenzen heen nodig is.

De vierde bouwsteen vormt de vertaling naar de praktijk. Opgaven worden, via de leidende principes en de kenmerken van gebieden, uitgewerkt tot wensbeelden voor de toekomst waarin het bodem- en watersysteem ons ondersteunt. Deze worden concreet gemaakt in **handelingsperspectieven**: voorbeelden van maatregelen en activiteiten die richting geven aan wat we kunnen doen.

De vijfde bouwsteen richt zich op het gesprek over **rollen**. Het Blauwe Kompas helpt een keuze te maken welke rol het waterschap heeft en welke rollen andere partijen vervullen. Door dit helder te benoemen, ontstaat meer duidelijkheid over verantwoordelijkheden, samenwerking en verwachtingen.

Samen vormen deze bouwstenen de basis van het Blauwe Kompas. In dit document worden ze verder toegelicht. Voor het gesprek aan tafel hebben we een gesprekskit, praatplaten zodat ze toegankelijk en bruikbaar zijn in het dagelijks werk. Zo geeft het Blauwe Kompas concreet inhoud en richting aan de visie Leven met Water.

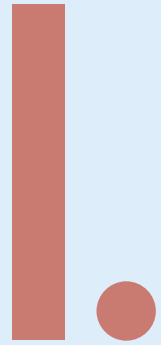

Inhoudsopgave

1. De beweging
2. De leidende principes
3. De gebieden
4. De bioregio's
5. Handelingsperspectieven
6. Rollen en gedrag

Klimaatverandering toont ons
het einde van de maakbaarheid

De beweging

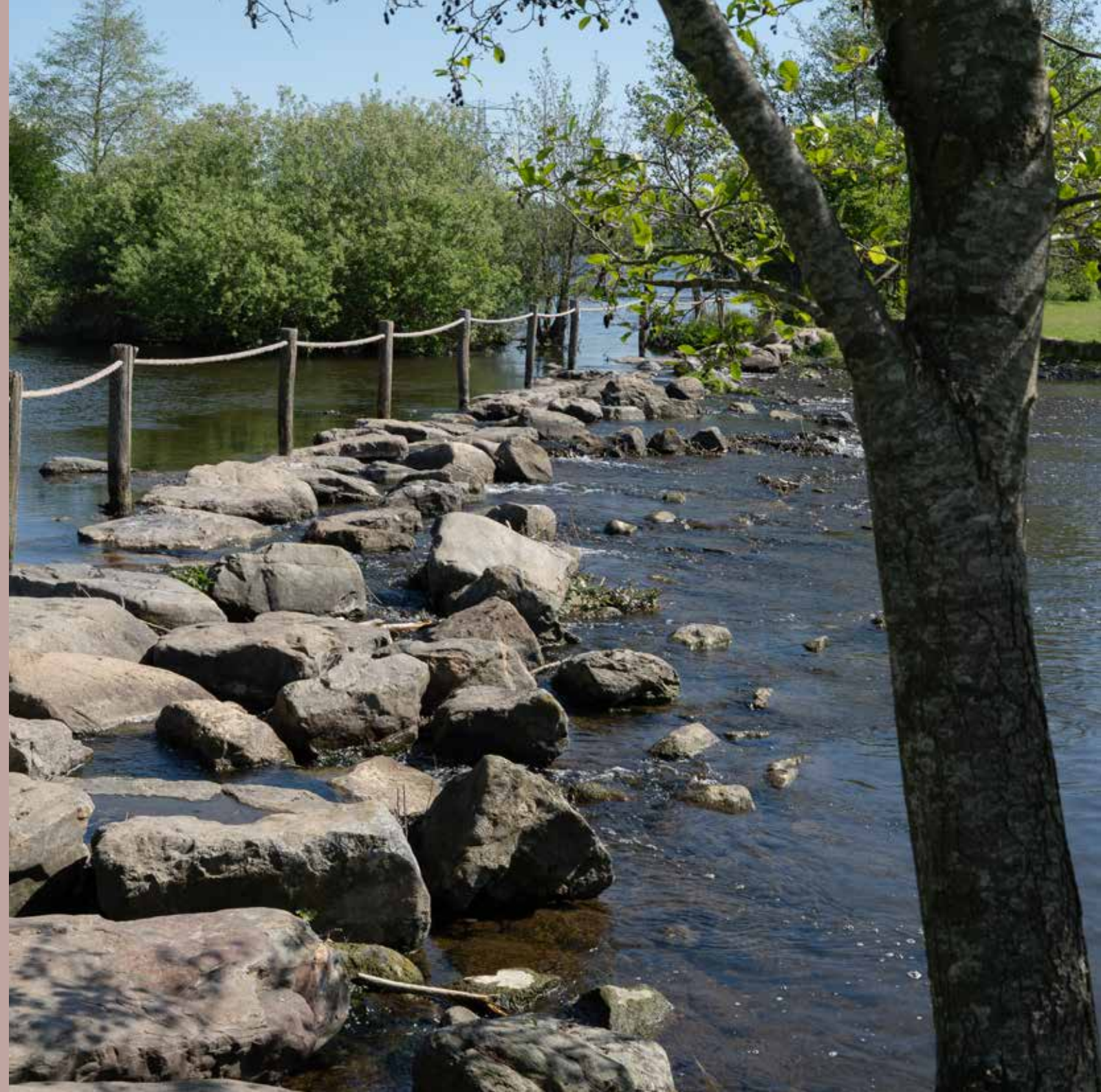
Klimaatverandering laat ons, in Limburg en wereldwijd, steeds duidelijker zien dat niet alles meer overal en altijd kan. Het idee dat we elk probleem met technische maatregelen kunnen oplossen, volstaat niet meer.

We bereiken de grenzen van de maakbaarheid. Wateroverlast, droogte, schaarste en vervuiling maken zichtbaar dat we niet eindeloos kunnen blijven corrigeren wat we zelf veroorzaken in ons handelen en in de inrichting van het land.

Die werkelijkheid vraagt om een andere manier van denken én doen. Als waterschap hebben we daarin een duidelijke, maar ook begrensde rol. We werken samen langs vijf lagen: van (1) bewustwording en gedrag, via (2) ruimtelijke keuzes en (3) bronaanpak, naar (4) inrichten en beheren en uiteindelijk (5) beheersen en beschermen.

Daarachter ligt accepteren wat niet volledig te beheersen is. Die acceptatie leidt weer tot nieuwe bewustwording en gedrag en daarmee is de cirkel rond. Juist hierin zit een belangrijke spanning. De eerste drie lagen zijn het meest bepalend voor structurele verbetering, maar liggen slechts beperkt binnen de directe invloed van het waterschap.

Tegelijkertijd is Waterschap Limburg vooral ingericht op de onderste lagen, waar we zelf direct kunnen handelen. Dat vraagt om een verandering in denken en doen: minder sturen vanuit techniek en maakbaarheid, en meer vanuit samenwerking, beïnvloeding en het maken van bewuste keuzes aan de voorkant van het systeem.

De opgaven

We bewegen in onze opgaven van een benadering waarin water vooral wordt schoongemaakt en beheerst, naar een bredere kijk waarin water schoon én gezond moet zijn, risico's bewuster worden afgewogen en beschikbaarheid eerlijker wordt verdeeld. Deze verschuiving laat zien dat water niet alleen een technisch vraagstuk is, maar onderdeel van een samenhangend systeem waarin kwaliteit, veiligheid en gebruik met elkaar verbonden zijn.

Van schoon water naar water schoon en gezond maken

Schoon en gezond water is van levensbelang voor mens en natuur en vormt een directe basis voor een gezonde leefomgeving. De kwaliteit van water raakt aan de dagelijkse leefbaarheid: van verkoeling in de stad en ruimte voor groen, tot veilige speelplekken en een aantrekkelijke openbare ruimte. Daarnaast is het een basis voor het garanderen van schoon drinkwater en water ten behoeve van voedselproductie.

We moeten zorgen voor water van een goede kwaliteit en het herstel van biodiversiteit. We maken ons sterk voor het terugdringen van milieuvreemde stoffen die via de riolering, rivieren, agrarische activiteiten, CO₂-uitstoot en de lucht in het water terechtkomen. Bij waterkwaliteit gaat het niet alleen om het verwijderen van vervuiling, maar ook om het herstellen en versterken van ecologische balans en biodiversiteit. De aanwezigheid van milieuvreemde stoffen maakt duidelijk dat de oorsprong van problemen vaak buiten het watersysteem ligt en dat samenwerking en bewustwording essentieel zijn om tot structurele verbetering te komen. De infrastructuur moeten we daarbij circulair ontwerpen en beheren.

Van veilig water naar bewust beschermen tegen water

Ook in de benadering van waterveiligheid vindt een verschuiving plaats. In plaats van volledige bescherming als uitgangspunt, ontstaat meer aandacht voor risicogestuurd handelen, ruimtelijke keuzes en het omgaan met onzekerheid. Waarbij we prioriteit geven aan de gebieden die het hoogste risico lopen. Water wordt steeds meer gezien als een systeem dat ruimte nodig heeft, waarbij het beperken van schade en het vergroten van veerkracht centraal staan.

We denken vanuit één watersysteem. Want onze beken en de Maas zijn geen gescheiden systeem en hebben beiden hun ruimte nodig als er hoogwater is.

Van voldoende water naar water eerlijk verdelen

Tegelijkertijd groeit het besef dat water niet altijd onbeperkt beschikbaar is. In perioden van droogte vraagt dit om een zorgvuldige en eerlijke verdeling, waarbij verschillende belangen en functies tegen elkaar worden afgewogen. Bij de verdeling letten we op het beschikbare water, de waterbehoefte, de juiste kwaliteit voor de juiste toepassing en de mogelijkheden om het water te transporteren. Dit vergt een verhoogd waterbewustzijn en aangepast gedrag van alle spelers in de waterketen. Wij hanteren de aanpak: **water besparen, water vasthouden, water bergen, het gebied aanpassen en water afvoeren.**

De worm, de beweging

We bewegen van water schoon maken, naar water schoon en gezond maken. Van zorgen voor veilig water naar bewust beschermen tegen water. En van voldoende water naar water eerlijk verdelen. Iedere beweging draagt bij aan het vinden van de nieuwe manier van leven met water in Limburg.

Langs de vijf lagen die hiernaast illustratief zijn weergegeven en beschreven door middel van een regenworm, geven we richting aan prioritering en besluitvorming. Deze hebben we voor elke opgave verder uitgewerkt in strategische speerpunten. We maken zichtbaar dat wij werken vanuit samenhang, lange termijn en systeemverantwoordelijkheid.

In plaats van problemen achteraf op te lossen, dwingt deze aanpak om eerst te begrijpen waar in het systeem de oorzaak ligt en waar we het meeste effect kunt bereiken. De lagen lopen van bewustwording en gedrag, via ruimtelijke keuzes en bronaanpak, naar inrichting, beheer en uiteindelijk beheersing. Daarmee verschuift de focus van reageren naar voorkomen.

Deze aanpak maakt zichtbaar dat de grootste impact vaak zit aan de voorkant van het systeem. Terwijl daar juist de minste directe sturing ligt. Dat vraagt een andere manier van werken: minder vanuit maakbaarheid en techniek, en meer vanuit samenwerking, beïnvloeding en het maken van scherpe keuzes. Tegelijkertijd erkent de aanpak dat niet alles beheersbaar is en dat omgaan met onzekerheid en acceptatie onderdeel is van goed waterbeheer.

1.

Laag 1: Bewustwording en gedrag

De maakbaarheid kent grenzen. Het leven vraagt om bewustwording, urgentie en gedeelde verantwoordelijkheid. Het begint bij bewust watergebruik, minder vervuiling en zelfredzaamheid. Water is een taak van ons allemaal. Om de schade te beperken moet de zelfredzaamheid van de samenleving omhoog.

2.

Laag 2: Ruimtelijke keuzes

Niet alles kan overal: we moeten kiezen. Waar we wonen, bouwen en ondernemen bepaalt de leefbaarheid en veiligheid van Limburg. Die keuzes liggen bij ruimtelijke overheden, maar vragen om kennis over water en bodem. Samen vertalen we die naar ruimtelijke regels. Waar en hoe we bouwen, bepaalt gezondheid, comfort en veiligheid.

3.

Laag 3: Aanpakken bij de bron

Structurele verbetering begint bij minder druk op het watersysteem. De oorzaken liggen vaak bij anderen, daarom sturen wij op samenwerking, advies en handhaving waar mogelijk. Omdat verantwoordelijkheid gedeeld is, is partnerschap geen keuze maar noodzaak.

4.

Laag 4: Inrichten en beheren

Technische maatregelen zoals dijken, buffers en gemalen blijven belangrijk, en vormen de opgaven na de voorgaande stappen. Zonder sterke basis in gedrag, ruimtelijke keuzes en bronaanpak worden ze steeds zwaarder, duurder en uiteindelijk onvoldoende.

5.

Laag 5: Beheersen en beschermen

Deze laag richt zich op wat overblijft: zuiveren, eerlijk verdelen en crisisbeheersing bij wateroverlast en droogte. Hoe sterker de eerste vier lagen, hoe minder vaak en ingrijpend deze maatregelen nodig zijn.

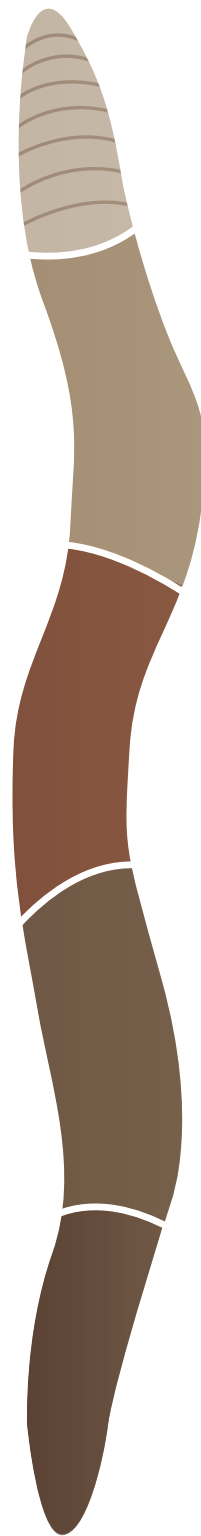

Accepteren

Niet alles is maakbaar of te voorkomen. De gevolgen van klimaatverandering en ons handelen vragen soms om acceptatie. Door risico's te erkennen en bewust om te gaan met onzekerheid, blijven we als samenleving veerkrachtig en beter voorbereid op wat komt.

Van schoon water naar schoon en gezond water maken

Bewustwording, beleving en bronverantwoordelijkheid versterken

We vergroten het bewustzijn over de impact van menselijk handelen op waterkwaliteit en versterken de beleving van schoon en gezond water. Zodat inwoners, bedrijven en partners vervuiling voorkomen, het water ook recreatief waarderen en actief bijdragen aan schoon en gezond water.

1.

Waterkwaliteit en ecologie worden sturender bij ruimtelijke keuzes

We maken waterkwaliteit en ecologische gezondheid sturender bij ruimtelijke keuzes, zodat vervuiling structureel afneemt, natuurlijke processen worden versterkt en watersystemen duurzaam in balans komen.

2.

Vervuiling dichterbij de bron aanpakken

We pakken bronnen van verontreiniging doelgericht aan en zorgen dat schoon en vuil water zoveel mogelijk gescheiden blijven, zodat de belasting van het watersysteem afneemt en de waterkwaliteit aantoonbaar verbetert..

3.

Waterkwaliteit en ecologisch herstel versnellen

We versterken de ecologische structuur in waterlopen en samenhang van watersystemen, zodat leefgebieden zich herstellen en biodiversiteit wordt verstrekt en de waterkwaliteit en biodiversiteit elkaar duurzaam versterken. Daarbij zetten we ook in op bescherming en herstel van grond- en oppervlaktewaterkwaliteit als basis voor een robuuste en toekomstbestendige drinkwatervoorziening.

4.

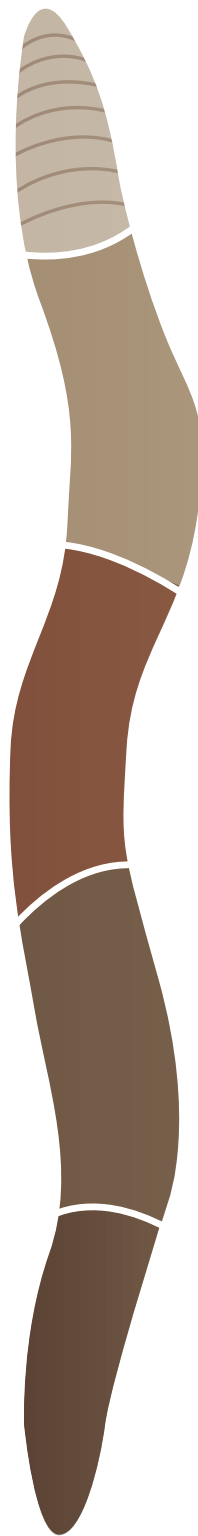
Verdergaand zuiveren

We brengen de zuivering naar een hoger niveau door restvervuiling en microverontreinigingen, waaronder medicijnresten, verder terug te dringen, zodat water aantoonbaar schoner én gezonder wordt en duurzaam kan terugkeren in het watersysteem. Zo beschermen we de kwaliteit van oppervlaktewateren.

5.

Van veilig water naar bewust beschermen tegen water

1. Bewustzijn en zelfredzaamheid versterken

We vergroten het waterbewustzijn van inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners, zodat zij risico's kennen, en weten wat zij zelf kunnen doen en actief bijdragen aan een veilige en klimaatbestendige leefomgeving.

1.

2. Wateroverlast en -veiligheid leidend in ruimtelijke keuzes

We zorgen dat risico's voor overstromingen en wateroverlast leidend zijn bij ruimtelijke keuzes, zodat de gevolgen niet worden afgewenteld.

2.

3. Stroomgebiedgericht en natuurlijker beschermen

We benaderen waterveiligheid en wateroverlast stroomgebiedgericht en werken over grenzen heen samen. Daarbij maken we de natuurlijke waterdynamiek leidend en geven we water meer ruimte. Door betere afstemming tussen boven- en benedenstroom verkleinen we structureel de impact van hoogwater en extreme neerslag.

3.

4. Wateroverlast risicogestuurd aanpakken

We werken risicogestuurd en investeren gericht in sterke waterkeringen, toekomstbestendig watersysteembeheer en innovatieve maatregelen om de gevolgen van wateroverlast en overstromingen te beperken. Daarbij maken we bewuste keuzes over het niveau van bescherming en welke risico's en gevolgen we accepteren. Beheer en onderhoud van onze assets blijven we toekomstgericht uitvoeren.

4.

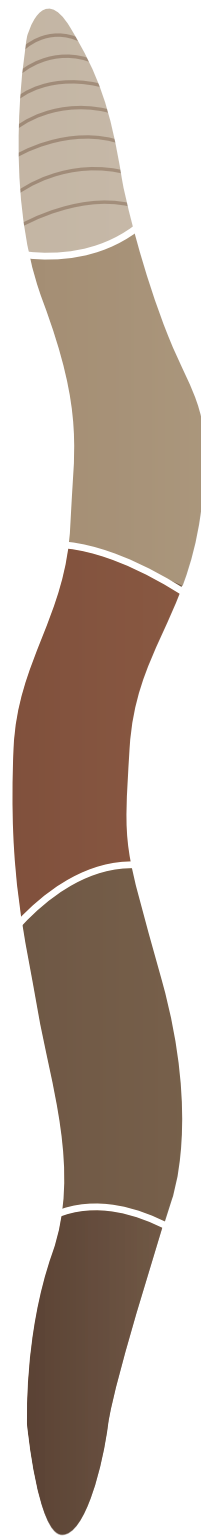
5. Crisisbeheersing en schadeherstel organiseren

We beschikken over een adequaat getrainde crisisorganisatie, versterken onze regionale samenwerking en vergroten de veerkracht zodat we na herstel een betere situatie hebben.

5.

Van voldoende water naar water eerlijk verdelen

1. **Bewustzijn vergroten en watervraag verminderen**

We vergroten het bronbewustzijn en stimuleren efficiënt, circulair en bewust watergebruik door gedragsverandering, innovatie en prikkels. Zo neemt de druk op het watersysteem af en blijft water duurzaam beschikbaar voor iedereen.

2. **Ruimtelijke keuzes baseren op waterbeschikbaarheid**

We maken waterbeschikbaarheid leidend bij ruimtelijke keuzes en stimuleren dat functies en ontwikkelingen passen bij het natuurlijke watersysteem, zodat vraag en aanbod structureel beter in balans komen.

3. **Vergroten watervoorraad door robuuster watersysteem en vitalere bodems**

We versterken de vitaliteit van bodems en maken het watersysteem natuurlijker, zodat water beter wordt vastgehouden, ecosystemen robuuster worden en het gebied beter bestand is tegen watertekorten als gevolg van klimaatverandering.

4. **Beschikbaarheid grond- en oppervlaktewater vergroten door inrichten en beheren**

We nemen gerichte systeemmaatregelen om water vast te houden en de watervoorraad te vergroten, zodat in perioden van droogte water langer beschikbaar blijft.

5. **Water eerlijker verdelen in tijden van droogte**

We verdelen water rechtvaardig, gebiedsgericht en voorspelbaar, met heldere afspraken en een duidelijke prioritering bij tekorten. We beschikken over een accurate crisisaanpak wanneer het watersysteem onder druk staat. Zo beschermen we samen Limburg ten tijden van droogte.

Omgaan met wat niet maakbaar is

Accepteren

Accepteren is misschien de meest belangrijke beweging en onderdeel van onze aanpak. Het gaat hier om het besef dat niet alle risico's volledig te voorkomen zijn en dat het watersysteem zich niet volledig laat sturen.

Bij accepteren zien we onder ogen dat niet alles maakbaar of volledig te beheersen is. Accepteren betekent niet dat we niets doen.

Het betekent dat we bewuste keuzes maken over wat we wel en niet beschermen, waar we schade toestaan en hoe we ons daarop voorbereiden. Het vraagt om transparantie over risico's, om het bespreekbaar maken van gevolgen en om het versterken van veerkracht in de samenleving. Zoals het kunnen omgaan met water op straat en tijdelijke overlast of schade die niet volledig te vermijden is.

Het vraagt om openheid over risico's en om een samenleving die weet wat er kan gebeuren en hoe daarnaar te handelen. Daarmee verschuift de aandacht van het systeem alleen naar de mens in dat systeem. Daarbij vraagt accepteren ook om solidariteit: het besef dat we wateroverlast en risico's niet alleen dragen, maar elkaar helpen naar draagkracht, ondersteunen en verantwoordelijkheid delen wanneer gevolgen zich voordoen.

Juist hier raakt accepteren weer aan bewustwording en gedrag. Want accepteren kan alleen als er inzicht is in het functioneren van water en in de eigen rol daarin.

In die zin maakt accepteren de cirkel rond:

het brengt ons terug bij de eerste laag: bewustwording en gedrag. Door te erkennen wat we niet kunnen beheersen, ontstaat ruimte voor realistische keuzes, veerkracht en aanpassingsvermogen. Zo is accepteren geen eindpunt, maar het begin van een continu proces van leren, aanpassen en samen leven met water.

Zo kijken wij samen naar de wereld

2.

**De leidende
principes**

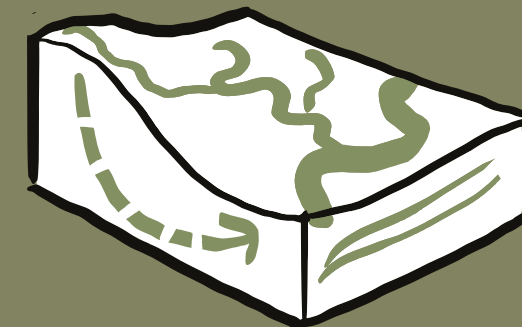
De leidende principes vormen ons perspectief. Het is de bril waardoor wij naar onze wateropgaven kijken en waarmee we proberen te komen tot rechtvaardige, duurzame en integrale oplossingen. Het is de manier waarop wij de wereld beschouwen. Daarmee ook hoe wij samen met anderen willen handelen in die wereld.

Die bril is alleen waardevol als we hem delen. Daarom zijn de leidende principes geen interne notitie, maar een gemeenschappelijk kader voor ons én onze partners. Want de samenleving vormgeven en ruimtelijke opgaven integraal realiseren doen we niet alleen, maar samen: met overheden zoals gemeenten en provincie, waterpartners zoals drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat en andere Waterschappen, natuurorganisaties, agrariërs, bewoners, bedrijven en vele anderen.

Tegelijk zijn de leidende principes geen dichtgetimmerd keurslijf. Ze geven richting, maar laten ruimte voor context en maatwerk. Juist omdat ze richtinggevend zijn, kunnen we ze gebruiken om keuzes en oplossingen te toetsen: doen we de juiste dingen, op de juiste plek, op het juiste moment en doen we dat samen?

| Water- en bodemsysteem

De basis voor elke oplossing is het bodem- en watersysteem: het natuurlijke, geologische en ecologische systeem waarop wij als mensen leven, bouwen en werken. Wie duurzame oplossingen wil, moet eerst begrijpen hoe het systeem van nature functioneert: hoe water van nature stroomt, waar de bodem van nature water vasthoudt of doorlaat, waar kwetsbaarheden en afhankelijkheden zitten.

Vraag: Hoe werkt het gebied van nature?

Belangrijk hierbij is het besef dat water en bodem geen losse onderdelen zijn, maar één samenhangend systeem. En dat dit natuurlijke systeem óók verbonden is met onze infrastructuur, ruimtelijke inrichting en sociale systemen. Daarom brengen we het geheel in beeld om te kunnen voorspellen hoe een maatregel op één plek doorwerkt in het grotere systeem.

2 Aanpakken bij de bron

Als het systeem helder is, kunnen we kijken waar het knelpunt werkelijk vandaan komt. Vaak ligt de oorzaak niet op de plek waar het probleem zichtbaar wordt. Soms ligt die veel verder terug in de ruimte en tijd. Dat betekent dat een knelpunt zelden “alleen maar” het gevolg is van wat we vandaag zien. De oorsprong ligt vaak dieper in inrichting, gedrag, systemen en besluitvorming.

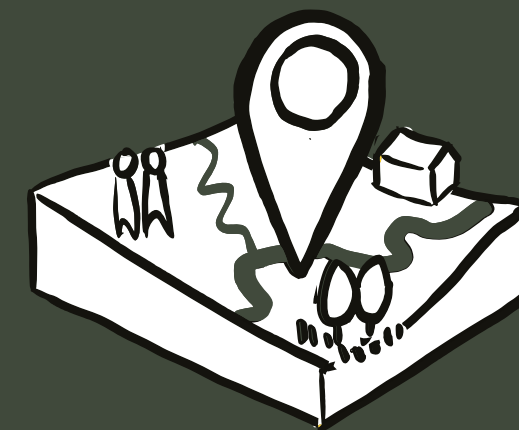

Vraag: Wat is de diepere oorzaak van het knelpunt?

Het uitgangspunt is daarom om maatregelen zo dicht mogelijk bij de bron te plaatsen. Soms is dat haalbaar, soms niet. Maar ook als we het niet direct bij de bron kunnen oplossen, is het waardevol om die bron wél te kennen. Het maakt de afweging scherper en eerlijker. Het kan leiden tot verrassende samenwerkingen waardoor onmogelijke maatregelen mogelijk worden.

3 Samen in het gebied

Na het water- en bodemsysteem en de bronanalyse volgt de realiteit van het gebied. We wonen, werken en leven daar met elkaar. Daarom is het derde principe dat we het uiteindelijk samen in het gebied met elkaar moeten realiseren.

Vraag: Wie zijn nodig voor echte oplossingen?

Dat betekent: stakeholders in beeld brengen, hen zo vroeg mogelijk betrekken, samen energie en eigenaarschap mobiliseren. Het gaat namelijk niet alleen om de waterschapsopgave, maar om de integrale ruimtelijke opgave. Door opgaven van verschillende partijen letterlijk “samen op tafel” te leggen, ontstaan kansen voor synergie. Zo krijgen we maatregelen die meerdere doelen tegelijk dienen, slimmer gebruik van ruimte en meer draagvlak.

4 Waarde benadering

Normen en financiën zijn belangrijk. Ze geven kaders en maken uitvoering mogelijk. Maar als we ons dáár toe beperken, missen we vaak de echte kwaliteit van oplossingen. Daarom kijken we aanvullend naar waarden.

Vraag: Welke maatschappelijke waarde willen we creëren?

De waarde benadering helpt om in beeld te brengen welke waarden er al zijn en welke onder druk staan. Het helpt te verkennen welke extra waarden we kunnen creëren. We proberen waar mogelijk effecten en impact te kwantificeren. Om uiteindelijk de verdeling eerlijker te maken: wie profiteert, wie draagt lasten, wie loopt risico? Door vanuit waarden te kijken, komen oplossingen vaak niet alleen technisch beter uit, maar ook met meer draagvlak, omdat ze aansluiten bij wat mensen en organisaties echt belangrijk vinden.

5 Niet afwentelen

Het laatste principe is cruciaal voor vertrouwen, niet afwentelen. Dat betekent dat we problemen niet doorschuiven. Niet naar andere gebruikers in het gebied, niet naar andere gebieden (effecten “elders”), of naar toekomstige generaties (uitstellen of doorschuiven naar later). Dit vraagt dat we expliciet maken wie last ondervindt, hoe groot die last is, en hoeveel draagvlak er is.

Vraag: Wie betaalt de prijs en is dat eerlijk?

Rechtvaardigheid betekent ook dat we nadelen die ontstaan gelijkwaardig en eerlijk moeten compenseren. En dat kan alleen in gezamenlijkheid doordat partijen die voordeel hebben bij een ingreep, samen verantwoordelijkheid nemen voor een rechtvaardige verdeling van lasten en baten. Denken en handelen vanuit solidariteit maakt moeilijke keuzes bespreekbaar.

Richting

In Limburg kunnen we niet op elke vierkante meter álle functies en doelen volledig realiseren. Soms betekent dat ergens op één aspect lager scoren om op andere aspecten veel meer maatschappelijke waarde te creëren. Dat vraagt keuzes, en keuzes vragen legitimiteit. De leidende principes helpen om die keuzes transparant, verdedigbaar en rechtvaardig te maken.

Samen vormen de leidende principes het kompas voor de transitie naar een rechtvaardig, veilig, duurzaam en klimaatbestendig Limburg. Ze helpen ons om integraal te werken, scherp te blijven op de kern, samen te organiseren wat samen moet, en keuzes te maken die passen bij de lange termijn.

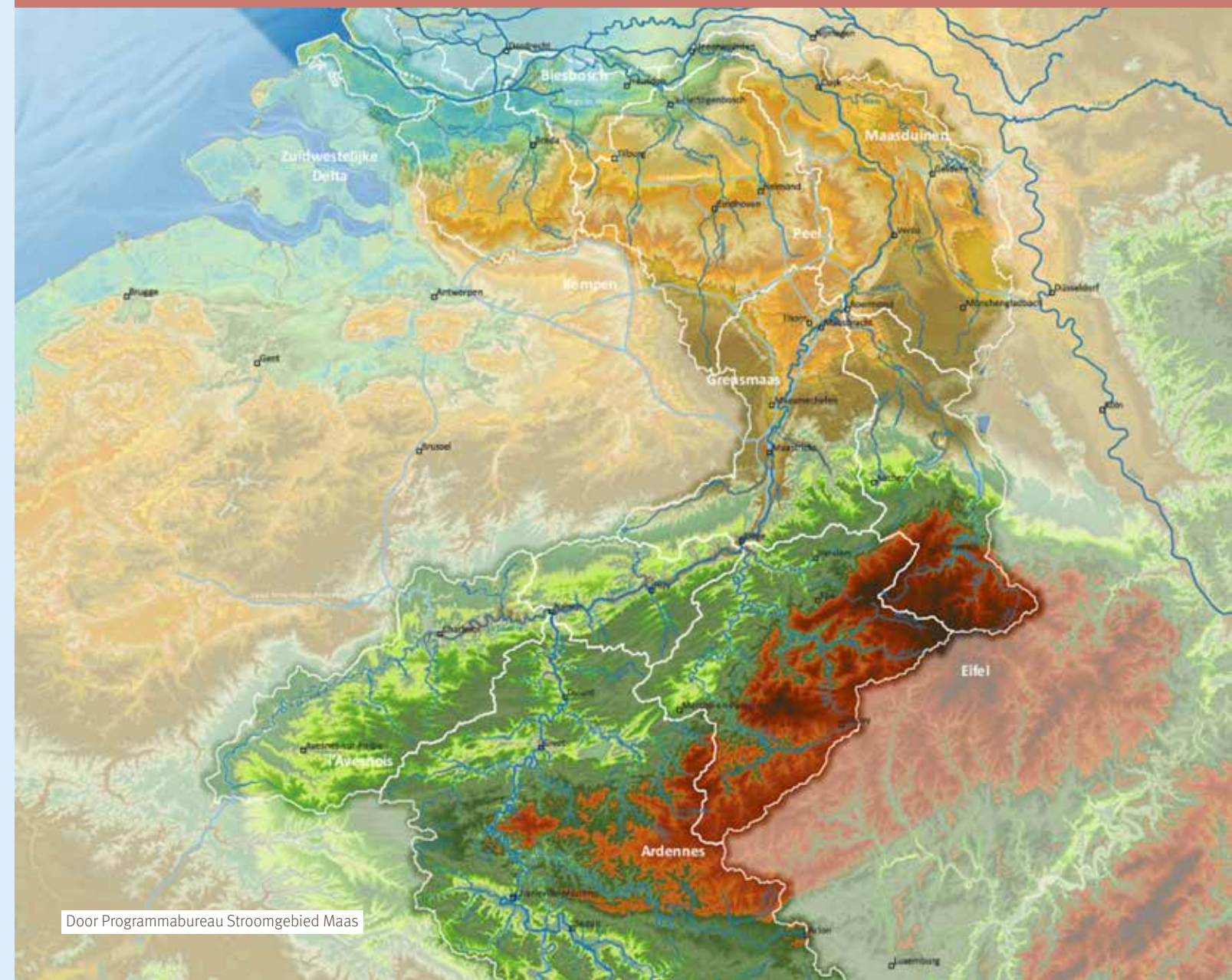
Niet als blauwdruk, maar als richting. Niet om af te vinken, maar om samen beter te worden. Door de principes te bespreken, toe te passen, door te doen, creëren we samen een gezond en welvarend Limburg dat kan leven met water, nu en in de toekomst.

3.

De gebieden

Vier bodems, vier culturen, vier gebieden

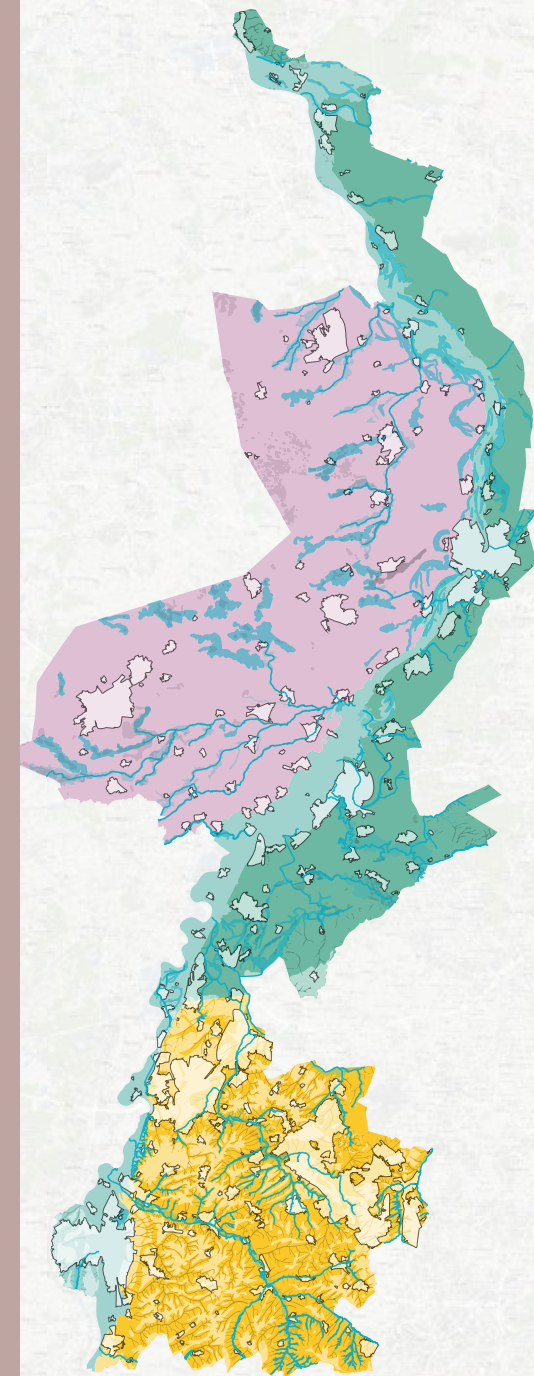

Limburg is misschien wel de Nederlandse provincie met de meeste dialecten. Dat is geen toeval: het is een langgerekte provincie, bestuurlijk afgebakend, maar landschappelijk sterk versneden. Limburg snijdt dwars door verschillende landschapstypen heen en bestaat daarmee in de praktijk uit meerdere, duidelijk te onderscheiden gebieden.

Voor het Blauwe Kompas is het helpend om die gebieden apart te benoemen, juist omdat ze zo verschillend zijn in water- en bodemsysteem, dynamiek en opgaven.

Naast de culturele diversiteit is vooral het bodem- en watersysteem in Limburg uitzonderlijk gevarieerd. We vinden er löss- en kleigronden, zandgronden, rivierklei en grind, Maasplassen, kwelgebieden en vennen. Elk gebied is uniek en kent zijn eigen kwetsbaarheden en uitdagingen. Langs de Maas spelen hoogwatercrises en rivierbeheer een prominente rol. In en rond de Peel en richting Brabant is juist de wateraanvoer en verdeling van water cruciaal. In de Maasduinen en de Meinweg liggen bijzondere, kwetsbare bron- en kwelsystemen, die zeer gevoelig zijn voor droogte en voor veranderingen in grondwaterstanden. En in het Zuid-Limburgse heuvel-land bepalen hoogteverschillen en reliëf het watersysteem: daar zijn erosie, afstroming en bodembehoud sleutelthema's. De aanwezige kalksteen is bovendien bepalend voor specifieke flora en fauna en voor het karakter van de sneller stromende beken.

We verdiepen de verschillende gebieden in diverse landschapstypen. Deze kennen weer hun eigen opgaven en vragen ieder om andere maatregelen en ruimtelijke keuzes. De landschapstypen vormen de basis voor het beleid van het Waterschap.

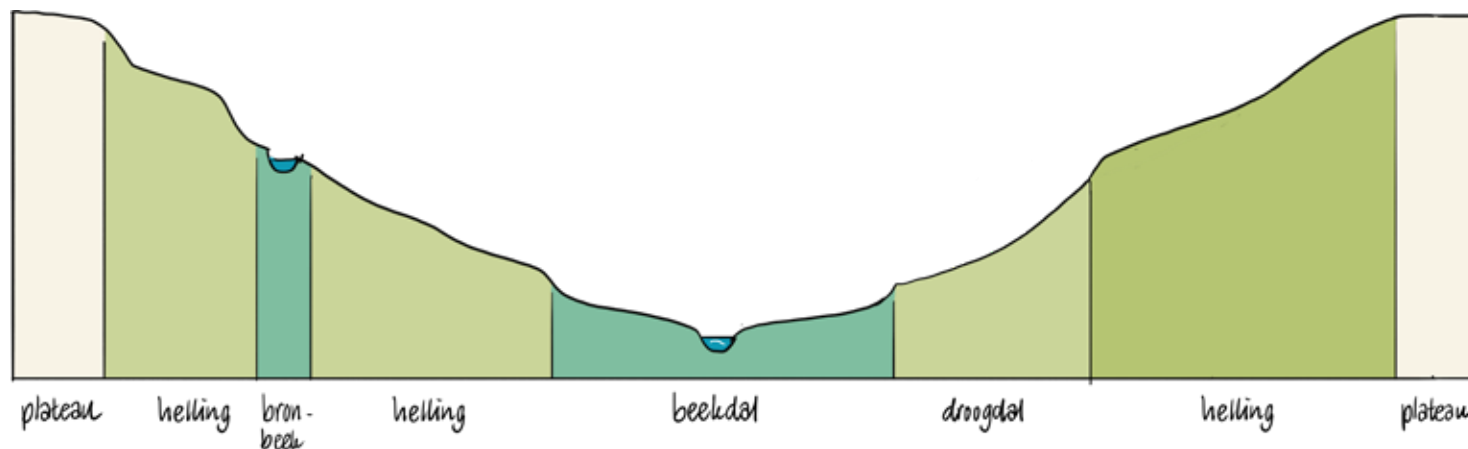

Heuvelland

Het Heuvelland vormt het meest reliëfrijke landschap van Nederland en onderscheidt zich met zijn glooiende plateaus, steile hellingen en diep ingesneden beekdalen. De vruchtbare ondergrond van löss en krijtgesteente is waardevol, maar kwetsbaar: bij hevige regen spoelt water snel van de hellingen, wat modderstromen en wateroverlast in de dalen veroorzaakt. In dit kleinschalige landschap zijn wonen, recreatie, landbouw, natuur en water nauw met elkaar verweven.

De plateaus vangen regenwater op, dat via talloze bronnen en kwelzones weer in de dalen verschijnt. Deze bronnen voeden niet alleen de beken, maar vormen ook een belangrijke bron voor de drinkwatervoorziening. De snelstromende beken zoals de Geul en Gulp zijn van groot ecologisch belang en herbergen zeldzame flora en fauna, terwijl hellingbossen en boomgaarden het landschap een uniek karakter geven.

Toch staat de waterkwaliteit onder druk. Oude mijnbouwactiviteiten en stedelijke effluentlozingen, vooral rond de Geleenbeek, hebben blijvende effecten. Hierdoor is zorgvuldig beheer nodig om de natuurlijke waarden van het gebied te behouden en te versterken.

Spel van erosie, hellingen en vertier

Maasduinen tot Meinweg

Oostelijk van de Maas liggen twee van de meest kwetsbare natuurgebieden van Limburg: de Maasduinen en de Meinweg. Hier stromen rivieren als de Roer en Niers en beken als de Swalm vanuit Duitsland het land binnen en monden na enkele kilometers uit in de Maas. De waterhuishouding is daardoor sterk afhankelijk van wat er over de grens gebeurt, zoals de invloed van bruinkoolwinning op grondwaterstanden en oppervlaktewater.

De Maasduinen bestaan uit hoge terrassen en zandige rivierduinen waar regenwater gemakkelijk infiltreert. Het water zakt weg, voedt het grondwater en komt op andere plekken weer naar boven, in zogeheten kwelgebieden. Dijken en stuwen beïnvloeden deze natuurlijke stroming en verhogen waterstanden. Door naaldbosaanplant en snelle afvoer via rechte beken zakken grondwaterstanden verder uit en vallen vennen en beken in droge periodes droog.

De Meinweg is een droogtegevoelig plateau met waardevolle bronbeken, natte heide en zandverstuivingen. Het terrein kent een sterk wisselend verval en is ecologisch zeer divers, maar ook kwetsbaar: de druk op grondwater is hoog en hitte en droogte vergroten het risico op natuurbranden. Water wordt hier snel afgevoerd, waardoor bronnen en beken in stand houden steeds moeilijker wordt.

Een zandrug van
wind en water

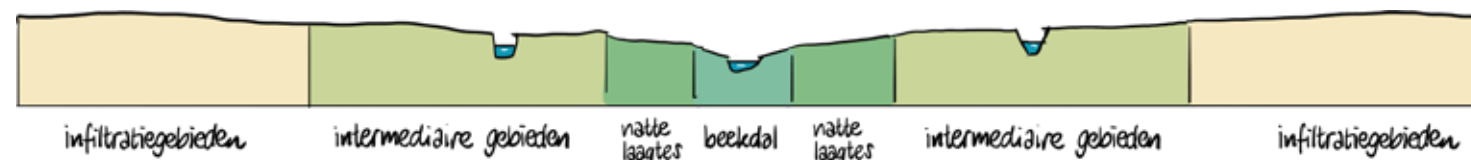

Laaglandbeken en Peel

De Peel, gelegen in het noordoosten van Limburg, was ooit een uitgestrekt hoogveenmoeras waar eeuwenlang veen werd gevormd. In de 19e en 20e eeuw werd veel veen afgegraven voor turf en het gebied ontwaterd om landbouw mogelijk te maken. De laaglandbeken die hier ontsprongen, werden vroeger gevoed door hoogveen en heide, maar krijgen tegenwoordig hun water vaak uit kanalen met Maaswater en uit effluent van de rioolwaterzuiveringen. Hierdoor is de kwaliteit van het gezuiverde afvalwater van groot belang om de kwetsbare beek- en natuurgebieden te beschermen.

De beken vormen de natuurlijke verbinding tussen de Peel en het Maasdal en bepalen het ritme van het landschap. Door het dichte stelsel van sloten en ontwatering zakken de peilen in droge zomers snel weg, terwijl natte perioden juist zorgen voor hoge grondwaterstanden en wateroverlast. Dit biedt kansen om beekdalbreed te werken aan herstel, door meer ruimte te creëren voor waterberging en klimaatadaptatie.

De uitdaging ligt in het combineren van vernatting en natuurherstel met landbouw, zodat een mozaïeklandschap ontstaat waarin water, natuur en agrarisch gebruik naast elkaar kunnen bestaan.

Hoogveen in transitie

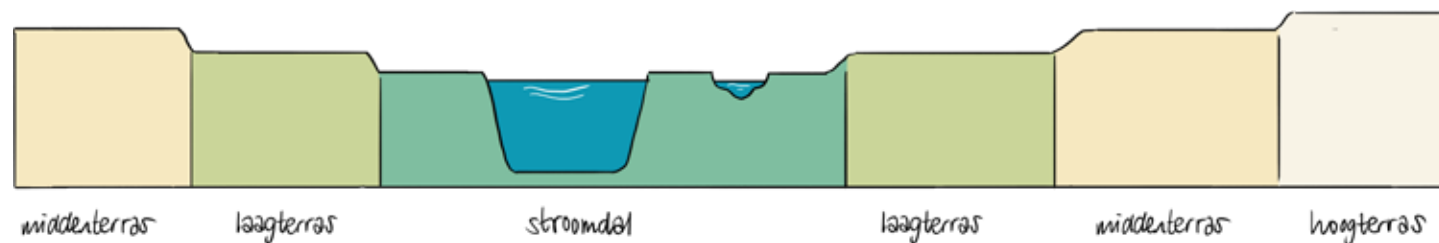
Maasvallei en -plassen

De Maasvallei vormt de ruggengraat van Limburg. De rivier stroomt van zuid naar noord, dwars door het landschap en verbindt steden, dorpen en natuur. Langs de Maas verandert het dialect hoorbaar, zoals ook het landschap mee verandert — van het glooiende Heuvelland, via de Roerdalslenk, tot de zandruggen en duinen in het noorden.

Het gebied wordt gekenmerkt door Maasterrassen en Maasplassen. De terrassen bestaan uit dikke zand- en grindlagen waardoor regenwater snel infiltreert. Tegelijkertijd hebben beken weinig ruimte, waardoor ze bij hevige regen snel buiten hun oevers treden. Het grondwater stroomt richting de Maas en komt aan het oppervlak in kwelzones waar natte natuur is ontstaan.

De Maasplassen kampen met opwarming en vervuiling en kennen een lage waterkwaliteit. De Maasplassen zijn belangrijk voor de economie door toerisme, watersport en recreatie. Voor scheepvaart is de Maas vastgelegd met stuwen en dijken, waardoor waterstanden kunstmatig hoog zijn en de overstromingsruimte beperkt is. Ook zand en grondwinning heeft het watersysteem beïnvloed en heeft lokaal het grondwater verlaagd.

Wonen, economie en stroomdal zijn geheel met elkaar verweven. Dit in tegenstelling tot veel gebieden benedenstrooms Limburg.

Dynamiek van grind en water

Bebouwd gebied

Het bebouwde gebied is ook de plek waar de gevolgen van klimaatverandering het meest direct voelbaar zijn: hitte, droogte, wateroverlast en druk op de leefbaarheid komen hier samen en het meest voelbaar. Vandaar dat het bebouwde gebied apart is benoemd.

Het bebouwde gebied in Limburg is misschien wel het meest gelaagde en contrastrijke landschap van de provincie. Hier komen eeuwenoude steden, dorpen en infrastructuur samen. Steden zijn ingebed in grotere watersystemen waarin afvoer, berging, grondwater en kwaliteit met elkaar samenhangen.

Handelingen in het landelijk gebied werken door in stedelijke gebieden, net zoals stedelijke verharding en grondwateronttrekking effecten hebben op het omliggende watersysteem.

Veel Limburgse kernen zijn ontstaan langs beken, op rivierterrassen of op de overgangen van hoog naar laag. Juist die plekken waar water van nature stroomt, infiltreert of zich ophoopt, zijn intensief benut en versteend geraakt.

Wat Limburgse steden karakteristiek maakt, is die directe verwevenheid met het watersysteem. De Maas stroomt langs en door stedelijke gebieden als Maastricht, Roermond en Venlo en bepaalt daar nog altijd het ritme van hoog- en laagwater.

Tegelijk liggen veel stedelijke uitbreidingen in beekdalen of laaggelegen gebieden, waar water zich bij hevige neerslag snel verzamelt. In het heuvelland komt water versneld van de hellingen naar beneden, terwijl in het noorden en midden juist sprake is van hoge grondwaterstanden of langdurige droogte. Dit maakt het bebouwde gebied kwetsbaar, maar ook bepalend in hoe het systeem als geheel functioneert.

Leefbaarheid en verwevenheid

Landschapstypen

De Limburgse wateropgaven vragen om keuzes die beter aansluiten bij de werking van het landschap, met de bodem en geomorfologie als onderlegger. Water gedraagt zich niet overal hetzelfde: het infiltreert op de hogere gronden, stroomt via hellingen en dalen en wordt geborgen in de laagste delen van het systeem.

Toch worden maatregelen en beleid nog vaak generiek toegepast, zonder voldoende onderscheid te maken in deze verschillende gedragingen van het water.

In dit Blauwe Kompas introduceren we daarom landschapstypen als een systematische indeling en zoning van het watersysteem. Door deze indeling wordt het landschap leesbaar als één samenhangend systeem. Beekdalen, natte laagten, intermediaire gebieden, infiltratiegebieden, lösshellingen, lössplateaus, droogdalen, bronzones maken zichtbaar hoe water door het landschap beweegt en welke functie verschillende landschapstypen daarin vervullen.

Deze kennis vormt de basis voor het maken van keuzes. De landschapstypen maken duidelijk dat niet elke plek dezelfde opgave heeft, en dat de rol van water per zone fundamenteel verschilt.

Hiermee wordt zichtbaar waar water wordt vastgehouden, waar het infiltreert, waar het versnelt, waar het wordt gebufferd en waar het uiteindelijk wordt afgevoerd.

We maken zichtbaar **wat water waar doet**. Zo kunnen we gericht, consistent en toekomstbestendig handelen.

De hydrologische landschapstypen beekdalen en natte laagten komen overal in Limburg voor en hangen direct samen met de regionale waterlopen.

Beekdalen ●

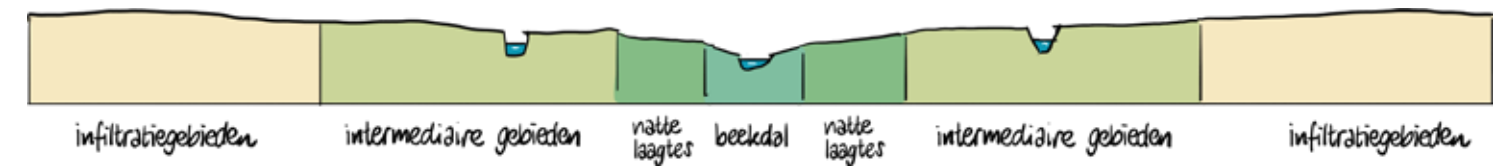
Beekdalen vormen de levensaders van het Limburgse watersysteem, waar water uit hoger gelegen zand- en lössgebieden samenkomt en wordt afgevoerd richting Maas. Van nature zijn deze landschapstypen nat, met hoge grondwaterstanden en kwelinvloeden. Ze functioneren als natuurlijke waterbuffers bij piekafvoer en buffering bij droogte. Door ontwatering en kanalisatie zijn veel beekdalen versneld gaan afvoeren, waardoor zowel droogte als wateroverlast zijn toegenomen. In Limburg spelen beekdalen een cruciale rol in het vertragen van water uit Duitsland en België. Klimaatverandering zorgt voor extremere pieken, waardoor ruimte voor water hier essentieel is.

Tegelijk zijn beekdalen ecologisch waardevol en vormen ze verbindingen tussen natuurgebieden. Het systeem vraagt om herstel van meandering, verhoging van grondwaterstanden en ruimte voor inundatie. Landgebruik staat hier onder druk. Het moet meebewegen naar nattere omstandigheden. Beekdalen zijn dé plek waar waterveiligheid, natuur en landbouwtransitie samenkomen. Ze functioneren als ‘veiligheidsklep’ van het regionale systeem en ontlasten het systeem benedenstrooms en dienen als buffers bij droogte. In het Blauwe Kompas zijn dit prioritaire zones voor systeemherstel en ruimte voor water.

Natte laagten ●

Natte laagten zijn lager gelegen delen in het landschap waar water zich ophoopt door beperkte afvoer en hoge grondwaterstanden. In Limburg liggen ze vaak als geïsoleerde kommen of restanten van oude beekstructuren. Ze functioneren als lokale ‘sponzen’ die piekbuien dempen en water vasthouden voor drogere perioden. Door ontwatering en landbouwgebruik zijn veel natte laagten gedegradeerd of verdwenen. Hierdoor is het systeem gevoeliger geworden voor zowel droogte als wateroverlast.

Deze gebieden zijn essentieel voor biodiversiteit en vormen belangrijke schakels in natte natuur. Vanuit klimaatadaptatie zijn ze cruciaal om water vast te houden in het systeem. Het zijn de lokale buffers die water vasthouden en langzaam vrijgeven, de sponzen van ons gebied. De uitdaging zit in het combineren van water vasthouden met gebruiksfuncties. In Limburg spelen ze ook een rol in het verminderen van piekafvoer richting beekdalen. Ze zijn relatief klein, maar systeem kritisch.

De hydrologische landschapstypen intermediaire gebieden en infiltratiegebieden komen we in Limburg vooral tegen op de hogere zandgronden.

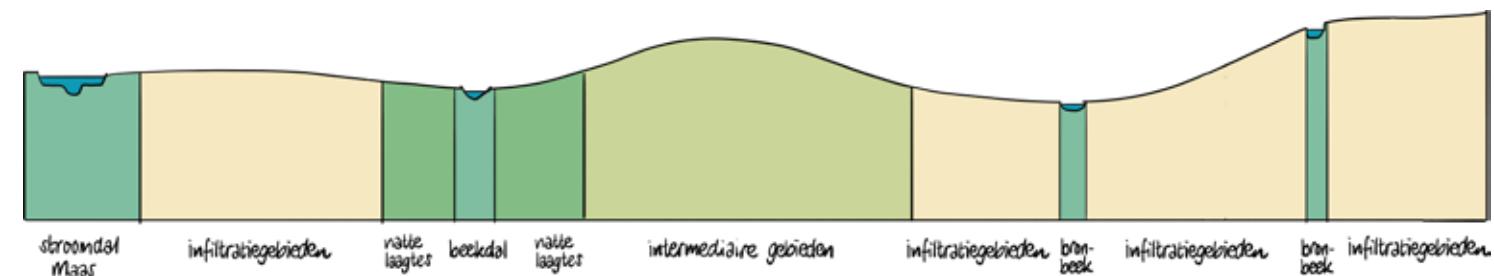
Intermediaire gebieden ●

De intermediaire zones liggen tussen natte beekdalen en droge hoger gelegen gebieden en kennen sterk fluctuerende grondwaterstanden. Ze functioneren als overgangszones waar zowel infiltratie als kwel plaatsvindt. In Limburg zijn dit vaak landbouwgebieden waar waterbeheer gericht is op productie. Door klimaatverandering worden deze gebieden instabieler. Natter in de winter en droger in de zomer.

Ze zijn cruciaal voor het reguleren van grondwaterstromen richting beekdalen. Hier ligt een belangrijke sleutel voor het herstellen van de sponswerking van het landschap. Landgebruik moet hier adaptiever worden om zo om te gaan met fluctuaties. Dit zijn de gebieden waar geregeld kan worden, de zogeheten regelzone ‘de draaikraan’.

Infiltratiegebieden ●

Infiltratiegebieden liggen op de hogere zandgronden van Limburg en zijn essentieel voor de aanvulling van het grondwatersysteem. Neerslag zakt hier relatief snel de bodem in en voedt diepere aquifers. Dit maakt deze gebieden cruciaal voor de lange termijn zoetwaterbeschikbaarheid. Door bodemverdichting en versneld afvoeren is deze functie vaak verzwakt. Herstel van infiltratiecapaciteit is daarom een sleutelopgave. Dit vraagt om bodemverbetering, minder afvoer in riool- riool en beeksystemen en meer vasthouden van water en het vergoten van de infiltratiecapaciteit in het buitengebied en in steden. Ze vormen het ‘oplaadpunt’ van het systeem en de basis voor de zoetwatervoorziening.

De hydrologische landschappen die met name karakteristiek zijn voor het Heuvelland zijn de lösshellingen, lössplateaus en droogdalen. Verder komen in de regionale systemen op diverse plekken bronzones voor.

Lösshellingen ●

Lösshellingen zijn kenmerkend voor Zuid-Limburg en hebben een hoge infiltratiecapaciteit, maar zijn ook zeer erosiegevoelig. Water infiltreert snel, maar bij piekbuien kan oppervlakkige afstroming optreden. Deze hellingen vormen een belangrijke schakel tussen plateaus en beekdalen. Landgebruik is een belangrijke sleutel tot herstel van balans. Klimaatverandering vergroot de kans op extreme afstroming. Dit vraagt om maatregelen gericht op bodemstructuur en vertraging

van afstroming. Dit geldt zowel in bebouwd als landelijk gebied. Het zijn deze hellingen die vragen om transitie van versnellingszone naar ‘vertragsingszone’.

Lössplateau ●

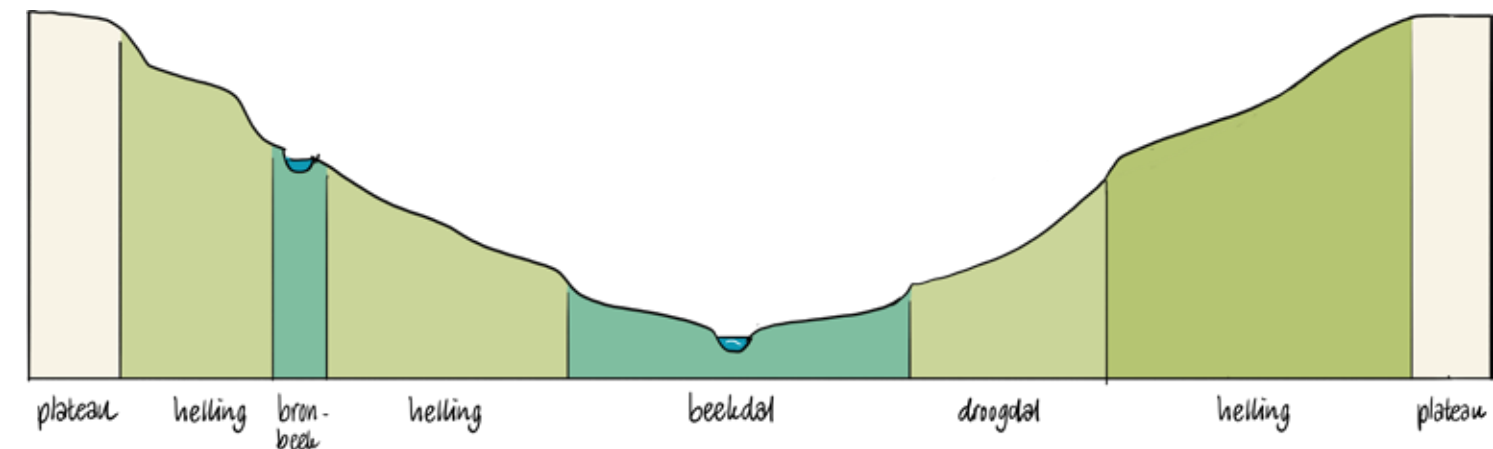
Lössplateaus zijn relatief vlakke, hoger gelegen gebieden met diepe, vruchtbare bodems en een groot infiltratievermogen. Ze spelen een belangrijke rol in de aanvulling van grondwater, maar zijn sterk afhankelijk van landgebruik. Door intensieve landbouw en bodemverdichting is de infiltratiecapaciteit vaak afgenomen. Water wordt sneller afgevoerd, wat leidt tot minder buffering in droge perioden. Ze vormen het ‘reservoir bovenin’ het systeem, de voorraadkamer. Ze staan in directe verbinding met diep grondwater.

Droogdalen ●

Droogdalen zijn insnijdingen in het landschap die geen permanent oppervlaktewater afvoeren. In Limburg komen ze veel voor in het heuvelland. Ze spelen een rol als ‘noodafvoer’ en bepalen waar water naar toe gaat en hoe snel. De diepe en fluctuerende grondwaterstanden zorgen ervoor dat droogdalen een uniek ecologisch milieu creëren dat gedomineerd wordt door droge, voedselarme bodems.

Bronzones ●

Bronzones liggen op plekken waar grondwater uit-treedt en vormen het begin van beeksystemen. In Limburg zijn ze vaak gelegen aan de randen van plateaus en hellingen. Ze leveren constant water en zijn ecologisch zeer waardevol. Ze zijn essentieel voor de biodiversiteit en het ecologische evenwicht van hun omgeving. Ze zijn kwetsbaar voor veranderingen in grondwaterstanden en vragen om bescherming. Ze vormen het ‘beginpunt’ van waterstromen en vormen het fundament voor de basisafvoer en biodiversiteit.

We kijken vanuit dit Blauwe Kompas hoe deze gebieden vandaag functioneren binnen het watersysteem en naar de rol die deze delen vervullen.

De Maasvallei is geomorfologisch opgebouwd uit het stroomdal en een reeks terrassen: laagterras, middenterras en hoogterras. Deze indeling laat zien hoe het landschap in de tijd is gevormd.

Rivierzone Stroomdal en laagterras ●●●

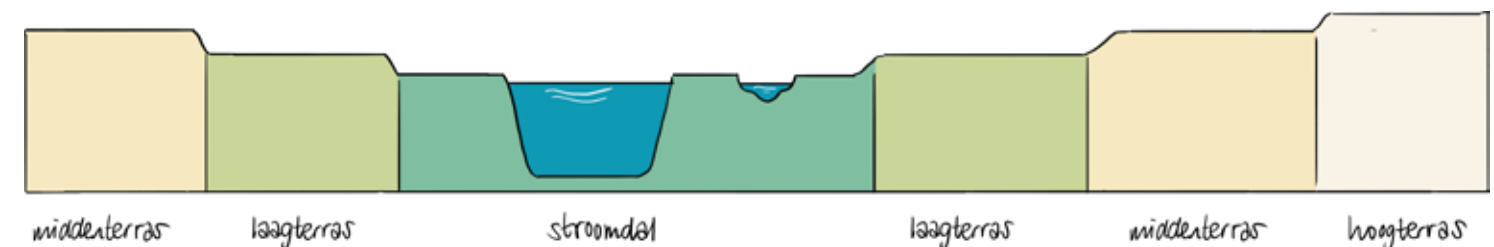
De rivierzone omvat het stroomdal en grote delen van het laagterras. Dit is het meest dynamische deel van het landschap, waar de Maas bij hoge afvoeren ruimte nodig heeft om water te bergen en af te voeren. Het stroomdal vormt hierbij de kern: het winterbed waar stroming, sedimentatie en erosie het landschap voortdurend veranderen. Het aangrenzende laagterras is minder frequent overstroomd, maar staat nog steeds onder duidelijke invloed van de rivier en het

grondwatersysteem. Samen vormen zij één functionele zone waarin water leidend is. Dit vraagt om een manier van werken waarin functies zich aanpassen aan de dynamiek van het systeem. Niet het volledig beheersen van water, maar het meebewegen en benutten van die dynamiek staat centraal. De uitdaging ligt in het combineren van veiligheid en ruimtelijke kwaliteit zonder het water en bodemsysteem te verstoren. Ingrepen moeten bijdragen aan meer ruimte voor water, niet minder.

Dit betekent dat harde begrenzingen en functie-druk hier beperkt moeten blijven. Het winterbed is geen restgebied, maar een cruciaal onderdeel van het systeem. Het maakt zichtbaar hoe de rivier werkt en geeft ruimte aan natuurlijke processen. Hier wordt niet gestuurd op controle, maar op ruimte en veerkracht.

Intermediaire gebieden midden- en hoogterras ●●

De middenterassen en hoogterassen vormen samen de intermediaire gebieden. Dit zijn de hoger gelegen delen van het landschap waar het grootste deel van wonen, werken en infrastructuur een plek heeft gekregen.

Het middenteras fungeert vaak als stabiele drager van functies, doordat het minder direct wordt beïnvloed door overstromingen.

Het hoogterras ligt nog hoger en speelt een belangrijke rol in infiltratie en aanvulling van het grondwatersysteem. Hoewel deze terrassen geomorfologisch van elkaar verschillen, functioneren ze in het watersysteem als één samenhangende zone. Hier wordt water vastgehouden, vertraagd en benut, en bepalen ruimtelijke keuzes in sterke mate wat er stroomafwaarts gebeurt.

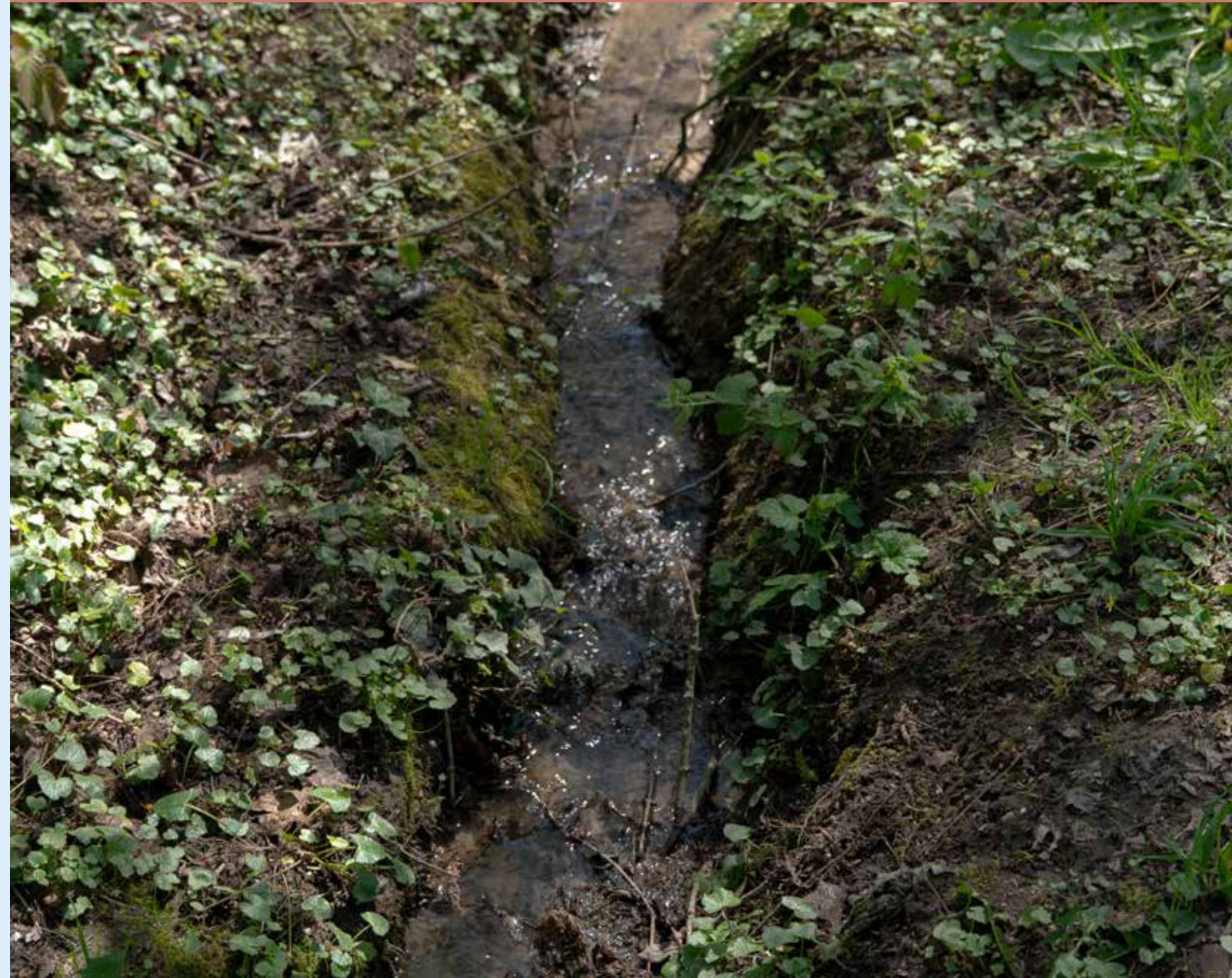
Bronzones

Met name op de hoger gelegen delen van de hoogterassen liggen de brongebieden van het watersysteem. Hier infiltreert neerslag en wordt het grondwater aangevuld, dat via ondergrondse stroming en beeksyste-men richting de Maas beweegt. Deze gebieden zijn essentieel voor de waterbeschikbaarheid in de rest van Limburg. Wat hier gebeurt, werkt door in het hele systeem — van droogte tot piekafvoer. Het versterken van infiltratie, het beperken van afvoer en het beschermen van de bodem zijn hier cruciaal.

De levensader die landen,
natuur en culturen verbindt

4.

De Bioregio's

De vier gebieden zoals beschreven in het Blauwe Kompas staan in zeer sterke verbinding, zowel ecologisch, economisch als cultureel, met gebieden buiten Limburg. Vaak zijn deze verbindingen sterker dan tussen de gebieden in Limburg zelf.

Water houdt zich niet aan grenzen. Daarom werken we vanuit het stroomgebied als één samenhangend systeem. Van bron tot monding zijn gebieden met elkaar verbonden: wat bovenstrooms gebeurt, werkt door benedenstrooms.

De basis voor deze grotere gebieden – hierna bioregio's genoemd – zijn geografische gebieden die worden afgebakend op basis van hydrologische, geomorfologische en ecologische kenmerken in plaats van politieke grenzen. Deze basis is daarmee vele malen ouder dan politiek gekozen grenzen en heeft daarmee ook veel meer invloed gehad op sociale, culturele

en economische ontwikkelingen dan wij ons vaak bewust zijn. Met de introductie van het bioregio denken willen we de politieke grenzen vervagen en het denken en handelen van ons en onze partners vanuit het systeem laten leiden. Deze bioregionale benadering zorgt dat mensen zich verbonden voelen met hun leefomgeving en gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor water, bodem en leefkwaliteit en verantwoording nemen in samenredzaamheid.

Zo staan de laaglandbeken en de Peel in zeer sterke verbinding met Noord-Brabant en Belgisch Limburg. Dit is terug te zien in de bodemopbouw, de afhankelijkheden van wateraanvoersystemen, culturele invloeden en ook steeds meer een economische overkoepelende motor van Brainport. De Maasduinen tot de Meinweg kent qua water en natuur, maar ook dialect en woon-werk verkeer een zeer sterkte verbintenis met Duitsland. De Maasvallei- en Plassen zijn een onderdeel van het grotere Maasstroomgebied. Voor transport over water, voor waterveiligheid, maar ook waterkwaliteit en internationale samenwerkingen. Het Heuvelland is een culturele mix met Vlaamse, Waalse en Duitse invloeden, waarbij iedere beek en dal een andere dynamiek kent.

Maas stroomgebied

Wat al die Limburgse gebieden met elkaar gemeen hebben, is dat ze nooit “op zichzelf” staan. Elk gebied is onderdeel van een groter systeem dat verder reikt dan de provinciale of zelfs nationale grens.

Limburg maakt onderdeel uit van het internationale Maasstroomgebied: een grensoverschrijdend watersysteem waarin al het water uiteindelijk via de Maas wordt afgevoerd. Water stopt daarbij niet bij provincie- of landsgrenzen. De kwaliteit en beschikbaarheid van water in Limburg worden sterk beïnvloed door wat stroomopwaarts gebeurt in België, Duitsland en Frankrijk

De Maas is daarin de verbindende ruggengraat. De rivier is van groot belang voor drinkwater, natuur, landbouw, scheepvaart, recreatie en economie. Tegelijkertijd staat het systeem onder druk door droogte, piekafvoeren, vervuiling en toenemende watervraag.

De Maas zelf vormt een systeem met een eigen schaal en zwaartepunt. Hoogwater, waterkwaliteit en scheepvaart spelen er een dominante rol. De rol van het waterschap is in sommige delen direct en zichtbaar, in andere delen juist meer begrensd door verantwoordelijkheden en afspraken met partners. Tegelijkertijd moet de Maas begrepen worden als één doorlopende rivier: van bron tot monding.

We moeten de rivier zó beheren dat er veilig drinkwater van te maken is, dat natuur en milieu kunnen functioneren, dat mensen er kunnen wonen en werken, en dat scheepvaart, recreatie en economie mogelijk blijven.

Van bron tot monding verbonden

Peel, Kempen - Meierij

De Peel, de Brabantse Meierij en de Belgische Kempen vormen samen één uitgestrekt landschap van droge zandgronden dat al eeuwenlang wordt gevormd door water, arbeid en samenwerking. Waar vroeger hoogveenmoerassen de natuurlijke grens vormden, ontstond vanaf de middeleeuwen juist een netwerk van verbindingen: turfwinning, ontginningen en later landbouw brachten gemeenschappen aan weerszijden van de huidige provincie- en landsgrenzen dicht bij elkaar.

Kanalen, ontwateringssystemen en infrastructuur werden niet vanuit één gebied ontworpen, maar ontwikkelden zich als een samenhangend systeem over Limburg, Brabant en België.

Die geschiedenis werkt nog steeds door. Het huidige systeem is in feite het resultaat van gezamenlijke keuzes in dit grensoverschrijdende zandlandschap. De beken en kanalen verbinden de Peel met de Maas, maar ook met economische regio's als Brainport Eindhoven, waar innovatie, industrie en verstedelijking nieuwe druk leggen op waterbeschikbaarheid en kwaliteit. Daarmee verschuift de opgave van puur waterbeheer naar een bredere regionale samenwerking, waarin economie, landbouw en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Als bioregio is Peel,Kempen–Meierij daarom geen optelsom van gebieden, maar één systeem waarin water, bodem en gebruik samenkomen. De uitdaging ligt in het herstellen van de sponswerking van het landschap , water vasthouden in plaats van afvoeren en tegelijkertijd ruimte bieden aan een krachtige economische regio. Dat vraagt om samenwerking die net zo grensoverschrijdend is als het systeem zelf: tussen waterschappen, provincies, Vlaanderen en Brabant, maar ook met economische netwerken zoals Brainport. Hier wordt zichtbaar dat water niet alleen een fysieke drager is, maar ook een organiserend principe voor regionale ontwikkeling.

**Het gedeelde
reservoir van de
zandgronden**

Kalk en Heuvels

Het Zuid-Limburgse heuvelland is een landschap waarin water, bodem en cultuur al eeuwenlang met elkaar verweven zijn. De kalkrijke ondergrond, de lösshellingen en de vele bronnen vormen niet alleen de basis van het watersysteem, maar ook van een intensief gebruikt cultuurlandschap waarin landbouw, dorpen en steden zich hebben ontwikkeld rond dezelfde structuren. Water stroomt hier niet alleen door beken als de Geul en Gulp, maar ook door de geschiedenis van grensoverschrijdende relaties met België en Duitsland.

Dit gebied maakt deel uit van de Euregio Maas-Rijn, een van de oudste grensoverschrijdende samenwerkingsregio's van Europa. Steden als Maastricht, Luik en Aken vormen samen een stedelijke driehoek waarin economie, kennis en cultuur elkaar versterken. De bovenlopen van de beken liggen grotendeels buiten Nederland, waardoor het watersysteem per definitie internationaal is. Besluiten over waterkwaliteit, landgebruik of klimaatadaptatie hebben direct effect over de grens — en andersom.

Die verwevenheid is niet nieuw. Handelsroutes, mijnbouw en landbouwsystemen hebben het landschap en de waterhuishouding eeuwenlang mede bepaald. Vandaag de dag vertaalt zich dat in een gezamenlijke opgave: het vertragen van water op de hellingen, het beschermen van kwetsbare bronzones en het verminderen van erosie en wateroverlast in de dalen. Als bioregio vraagt dit gebied om een aanpak die verder gaat dan nationale kaders.

Het heuvelland is daarmee niet alleen een brongebied van water, maar ook van samenwerking — een plek waar Europa in het klein zichtbaar wordt. Ook met economische netwerken zoals Brainport. Hier wordt zichtbaar dat water niet alleen een fysieke drager is, maar ook een organiserend principe voor regionale ontwikkeling.

Bronland van hellingen en grenzen

Roer- en Niersvallei

De Roer- en Niersvallei is een landschap dat zich nauwelijks laat begrenzen door landsgrenzen. De rivieren ontspringen in Duitsland, stromen door nationale parken en landschappen, en bereiken pas in Nederland hun laatste traject richting de Maas.

Daarmee is dit gebied van oudsher een gedeeld systeem, waarin water, natuur en menselijke activiteiten over grenzen heen met elkaar verbonden zijn. Historisch gezien vormden deze rivieren belangrijke verbindingen tussen regio's.

Handelsroutes, landbouw en later industrie maakten gebruik van dezelfde waterlopen. Tegelijkertijd ontstond er een sterke culturele verwantschap tussen gebieden aan weerszijden van de grens, zichtbaar in dialecten, woon-werkverkeer en regionale identiteit. Het gebied rond de Meinweg en de Maasduinen laat zien hoe natuurgebieden zich niet aan landsgrenzen houden, maar juist functioneren als één ecologisch geheel.

Vandaag de dag is die grensoverschrijdende verwevenheid nog steeds bepalend. De waterhuishouding in Nederland is sterk afhankelijk van wat er stroomopwaarts in Duitsland gebeurt. Zowel boven de grond als onder de grond van grondwateronttrekkingen tot landgebruik en klimaatmaatregelen.

Nationale parken en natuurgebieden spelen hierin een belangrijke rol als verbindende structuren, zowel ecologisch als bestuurlijk. Samenwerking vindt plaats in internationale verbanden, waarin waterbeheer, natuurontwikkeling en kijken naar de toekomst steeds meer samenkomen.

Het grenzeloze natuurpark

Water als drager

Binnen elke bioregio is water meer dan een natuurlijke hulpbron, het is een drager van geschiedenis, identiteit en cultuur. Al eeuwenlang vormen waterstromen het landschap én de manier waarop mensen leven.

Rivieren bepaalden nederzettingen, werden kastelen met grachten strategisch gebouwd. Overstromingsgebieden vroegen om respect, en watermolens vertaalden de kracht van water naar energie, voedsel en bestaanszekerheid.

Cultuurhistorisch erfgoed zijn voorbeelden van levende symbolen van de relatie tussen mens en water. Watermolens laten zien hoe we vroeger samenwerkten met natuurlijke systemen in plaats van ze te beheersen. In veel gebieden waren ze het kloppend hart van de gemeenschap. Plekken waar economie, techniek en sociaal leven samenkwamen.

Binnen Leven met Water erkennen we dat bioregio's niet alleen ecologische systemen zijn, maar ook culturele landschappen. Rekening houden met wat watererfgoed betekent dat we de kennis en verhalen bewaren van hoe we in balans met water leefden en deze kennis blijven benutten voor de toekomst.

A blue water level gauge is partially obscured by tall, dry grass. The gauge has a vertical scale with white horizontal markings and numbers. The text 'M+NAP' is visible at the top of the gauge. The numbers 28.95, 28.85, and 28.75 are clearly visible on the scale. The text 'We zitten midden in de beweging' is overlaid in large white letters on the left side of the image.

We zitten midden in de beweging

Kom in beweging

De afgelopen jaren hebben ons laten zien dat het water niet langer iets is wat we volledig kunnen sturen of beheersen. De grenzen van maakbaarheid zijn bereikt en doorgaan zoals we deden is geen optie meer.

Tegelijkertijd biedt dat inzicht ook iets waardevols. Het nodigt ons uit om anders te kijken. Om water niet langer te zien als een probleem dat opgelost moet worden, maar als een partner waar we mee leren leven. Dat vraagt iets van ons allemaal. Niet alleen van het waterschap, maar van iedereen die hier woont, werkt en keuzes maakt.

Het Blauwe Kompas helpt ons daarbij. Niet door antwoorden te geven, maar door de juiste vragen te stellen. Door samen te verkennen wat past bij de plek, bij het moment, en bij de toekomst die we willen doorgeven.

Ik nodig u uit om dat gesprek open te voeren. Met nieuwsgierigheid, met lef en met respect voor elkaars belangen.

Om samen te zoeken, soms te schuren, en ook keuzes te durven maken. Want niet alles kan meer overal en juist daarin ligt onze gezamenlijke verantwoordelijkheid.

De toekomst van Limburg ligt niet vast. Die maken we zelf. In hoe we vandaag kijken, samenwerken en handelen. Laten we die beweging samen in gang zetten.

Jeroen Achten

5.

Handelingsperspectieven

Onze inspiratie om vandaag
aan morgen te werken

De handelingsperspectieven zijn ontstaan vanuit de constatering dat we in Limburg de afgelopen decennia enorm veel hebben bereikt met technische oplossingen in het waterdomein.

In de waterketen, in waterveiligheid, in peil- en watersysteembeheer hebben we met dijken, gemalen, buffers, riolen en zuiveringen knelpunten opgelost en meerdere functies op een relatief klein stukje aarde kunnen combineren. Dat heeft Limburg geholpen om te wonen, te werken, te produceren en te recreëren in een landschap dat voortdurend in beweging is.

Maar door klimaatverandering, toenemende druk op ruimte en natuur, en groeiend inzicht in de effecten van menselijk handelen (zoals stoffen die in water en milieu terecht komen), lopen we steeds vaker tegen de grenzen van het “maakbare” watersysteem aan. Verdere optimalisatie van het technische systeem kan vaak nog wel, maar brengt steeds hogere kosten en maatschappelijke nadelen met zich mee (grondstoffen, energiegebruik, duurzaamheid, afhankelijkheden in een geopolitiek complexe wereld).

Vanuit die realiteit en met de leidende principes als kompas hebben we wensbeelden opgesteld: beelden van hoe we het bodem- en watersysteem in de toekomst zo kunnen laten functioneren dat het ons ondersteunt in plaats van dat we er voortdurend tegenin werken. Deze wensbeelden zijn vertaald naar handelingsperspectieven die de richting vormen voor de soorten maatregelen en keuzes die we in de toekomst steeds vaker willen toepassen.

Wat zijn het?

Handelingsperspectieven kun je zien als een stip op de horizon. Ze kunnen richting geven aan de keuzes die we maken en laten zien welke kant we op willen bewegen om onze leefomgeving toekomstbestendig in te richten. Ze helpen onszelf en onze partners bij de vraag: wat zijn, in dit gebied en voor deze opgave, de meest logische en duurzame oplossingen?

Het zijn nadrukkelijk geen vaste oplossingen of een keuzemenu dat overal hetzelfde toegepast kan worden. De huidige inrichting van Limburg is immers het resultaat van keuzes uit het verleden. Op veel plekken blijven technische maatregelen daarom voorlopig noodzakelijk. Denk aan dijken, buffers, riolering en zuivering: voorzieningen die bescherming bieden en waarop onze leefomgeving is ingericht.

De handelingsperspectieven laten zien dat we stap voor stap willen bewegen naar oplossingen die beter aansluiten bij de natuurlijke werking van bodem en water. Dat betekent vaker problemen aanpakken bij de bron, en minder afhankelijk zijn van maatregelen aan het einde van het systeem.

Daarbij hoort ook dat we bewuster omgaan met de inrichting van de ruimte. We sturen steeds nadrukkelijker op de juiste functie op de juiste plek: bouwen waar dat past bij het water- en bodemsysteem, ruimte geven waar water die nodig heeft, en slimmer omgaan met het vasthouden en afvoeren van water. Voor waterkwaliteit betekent dit dat we niet alleen blijven investeren in zwaardere zuivering, maar juist zoeken naar manieren om vervuiling te voorkomen of eerder in de keten aan te pakken. Daarmee verminderen we het energie- en grondstoffengebruik en versterken we het systeem als geheel.

Veel van deze keuzes liggen niet alleen bij het waterschap. Ze raken ook gemeenten, provincie, landbouw, natuurbeheer en andere gebiedspartners. Handelingsperspectieven zijn daarom nadrukkelijk een uitnodiging tot samenwerking: we zijn niet overal van, maar wel samen verantwoordelijk voor een toekomstbestendige leefomgeving.

In de praktijk werken handelingsperspectieven vooral door het verschil zichtbaar te maken tussen de huidige situatie en het gewenste toekomstbeeld. De huidige situatie laat zien waar het systeem onder druk staat: waar wateroverlast en droogte toenemen, waar kwaliteit achteruitgaat en waar maatregelen steeds zwaarder en kostbaarder worden.

Het toekomstbeeld laat zien hoe een gebied robuuster kan functioneren: veerkrachtiger, groener en beter in balans met bodem en water. Het verschil tussen die twee vormt het gesprek dat we met elkaar moeten voeren: welke stappen kunnen we nu zetten, wat vraagt tijd en waar zijn fundamentele keuzes nodig?

Uiteindelijk vormen de handelingsperspectieven de brug tussen de leidende principes van het Blauwe Kompas en de concrete maatregelen in de praktijk. Ze helpen ons om stap voor stap te werken aan een Limburg waarin we niet steeds harder hoeven te vechten tegen water, maar leren om ermee samen te werken door te doen wat past bij de plek en het systeem voor ons te laten werken.

Beelden

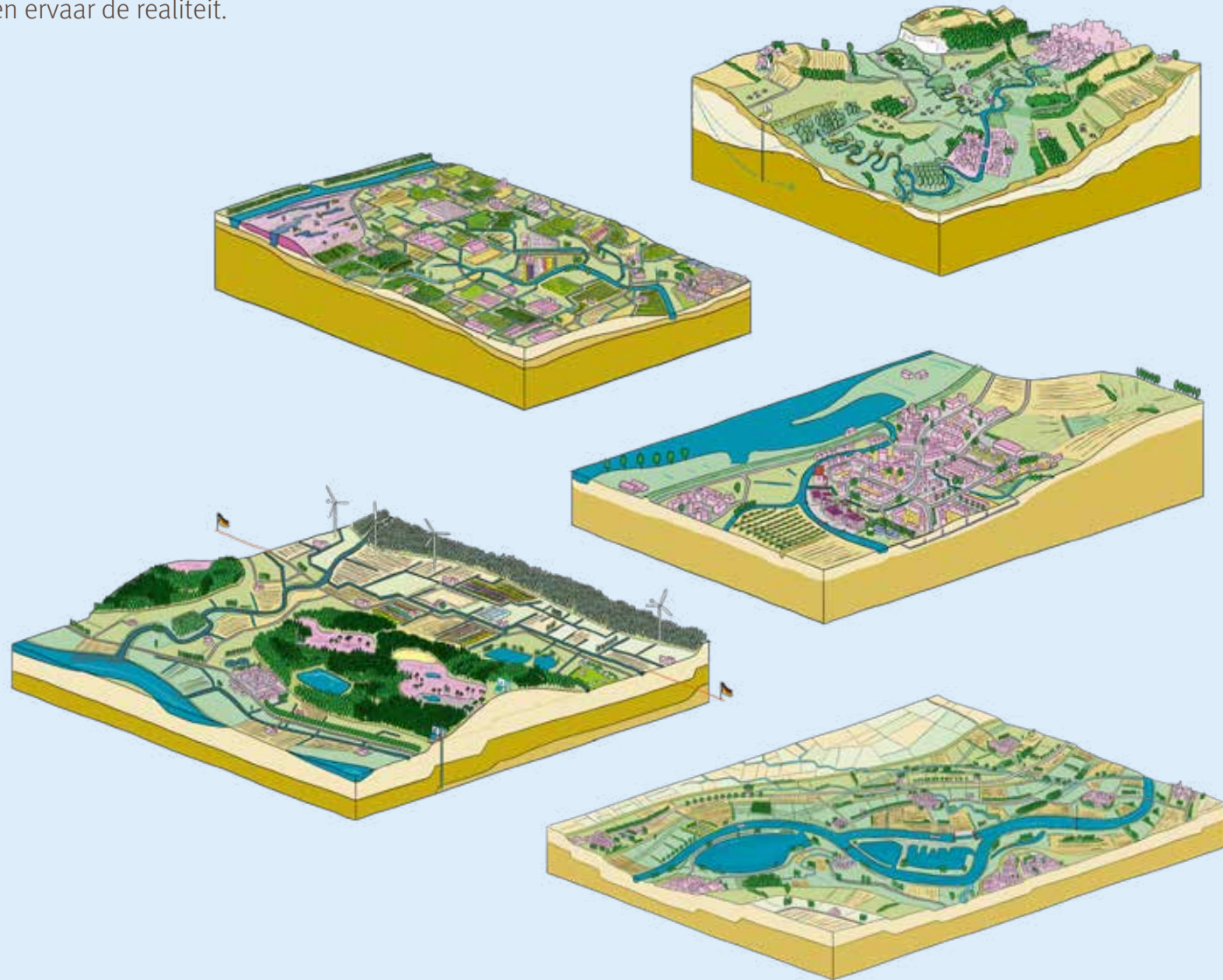
Voor de vier gebieden en het bebouwde gebied hebben we een schets weergegeven van het gebied met een typisch water- en bodemsysteem, gebruiksfuncties en waterinfrastructuur.

Zo hebben we de huidige situatie in beeld gebracht en een inspiratiebeeld van de toekomst toegevoegd. Door de beelden te bestuderen en vergelijken zie je hoe we soms subtiel of juist zeer ingrijpend het watersysteem en de gebruiksfuncties wensen aan te passen naar de toekomst toe.

Vanuit de huidige situatie kunnen we gaan denken hoe we vooruit willen. Terwijl we vanuit het inspiratie terug kunnen redeneren welke stappen we willen gaan zetten. Zo geven de huidige situatie en het inspiratiebeeld gezamenlijk vorm aan de toekomst van onze gebieden. Eerst in onze hoofden, daarna in het goede gesprek om uiteindelijk te realiseren. In de nabije toekomst of iets verder weg in de toekomst.

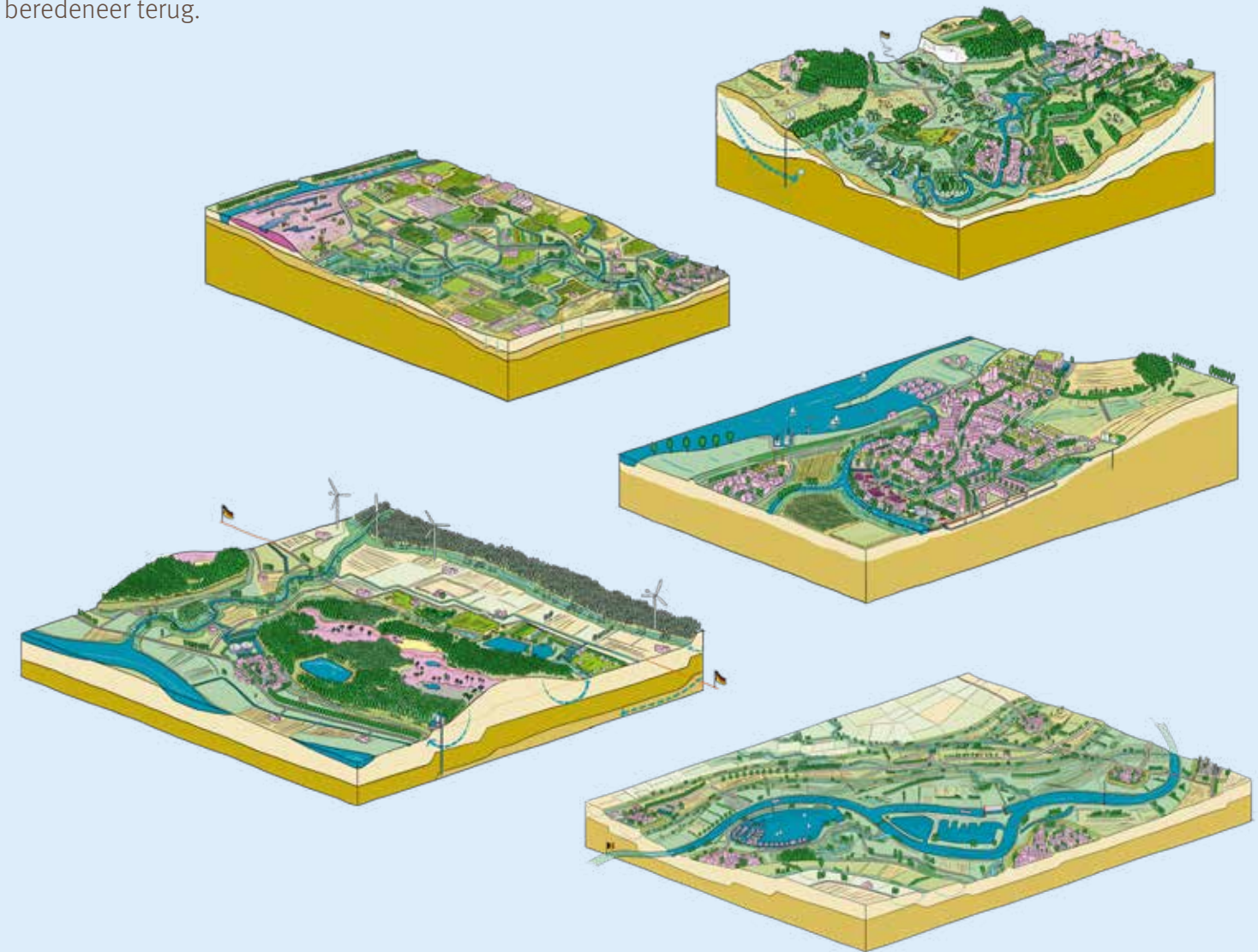
Huidige situatie

Waar hebben we nu knelpunten en uitdagingen. Denk vooruit en ervaar de realiteit.

Inspiratie

Hoe ons toekomstig Limburg eruit kan zien. Droom en beredeneer terug.

Laag 1: Bewustwording en gedrag

- Wateropvang en hergebruik
- Water zichtbaar /beleefbaar maken
- Wacht niet op water
- Ontstenen
- Recreatief gebruik

Laag 2: Ruimtelijke keuzes

- Blijvend grasland
- Biobased teelt
- Klimaatadaptieve woningbouw
- Vrijhouden beekdalen

Laag 3: Aanpakken bij de bron

- Directe en indirecte lozingen
- Emissies terugdringen
- Vergroten grondwatervoorraad
- Extra zuiveringsstap
- Bodemverbetering
- Erosie tegengaan

Laag 4: Inrichten en beheren

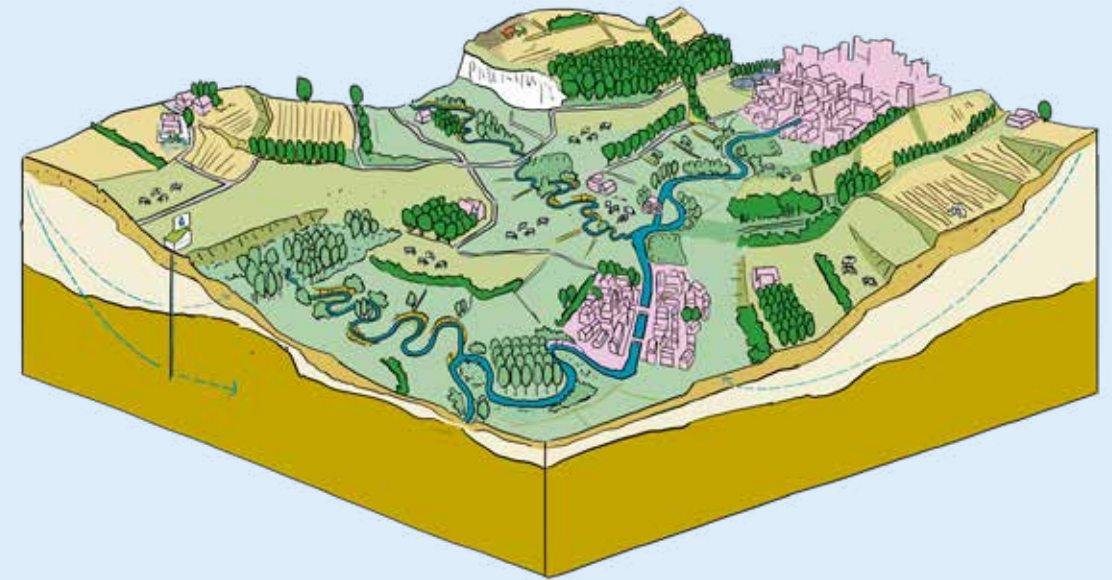
- Groen Blauwe Dooradering
- Herstel bronbeken
- Multifunctionele waterberging
- Nature Based Solutions

Laag 5: Beheersen en beschermen

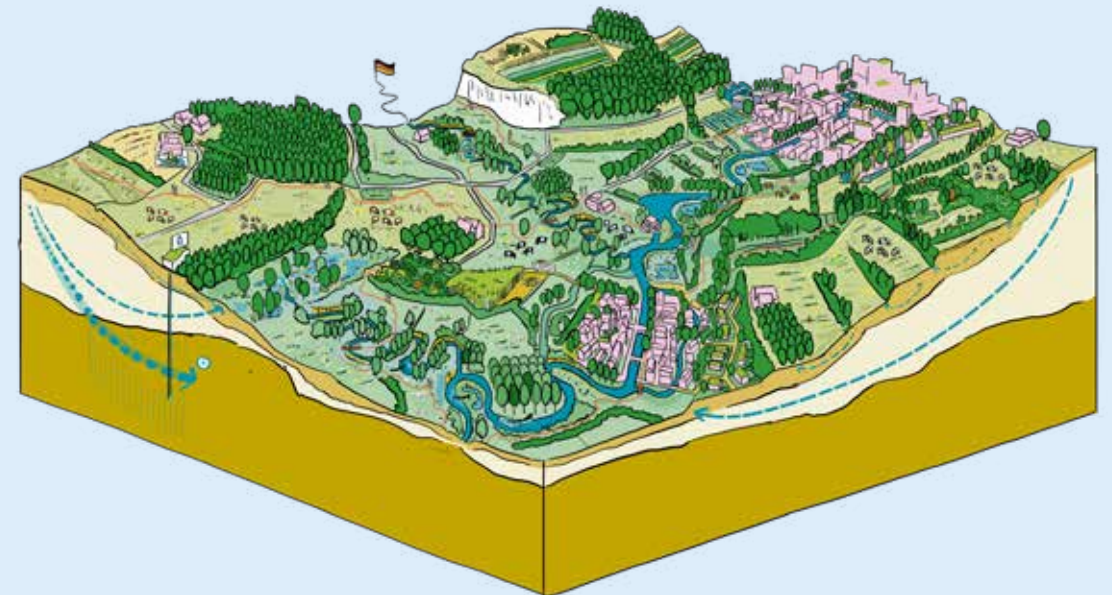
- Voorbereiden op extreme situaties
- Crisisbeheersing

Heuvelland

Huidige situatie

Inspiratie

Laag 1: Bewustwording en gedrag

Wateropvang en hergebruik

Water besparing

Water zichtbaar
/beleefbaar maken

Recreatief gebruik

Laag 2: Ruimtelijke keuzes

Ruimte voor water

Klimaatadaptieve
woningbouw

Biobased teelt

Laag 3: Aanpakken bij de bron

Afstemming buitenland

Bodemkwaliteit verbeteren

Infiltratie vergroten

Systeemtransitie in sectoren

Laag 4: Inrichten en beheren

Bronbeken herstellen

Herstellen van
natuurlijke systemen

Verminderen verdamping

Laag 5: Beheersen en beschermen

Natuurlijke nazuivering

Calamiteitenaanpak
te nat en te droog

Maasduinen tot Meinweg

Huidige situatie

Inspiratie

Laag 1: Bewustwording en gedrag

Wateropvang en hergebruik

Water zichtbaar /beleefbaar maken

Vervuiling voorkomen

Recreatief gebruik

Laag 2: Ruimtelijke keuzes

Landgebruik aanpassen

Nieuwe functies

Klimaatadaptieve woningbouw

Behoud grasland

Laag 3: Aanpakken bij de bron

Effluent hergebruik industrie

Infiltratie vergroten

Bodemverbetering

Laag 4: Inrichten en beheren

Wadi's en overlopen

Extra zuiveringsstap

Water eerlijk verdelen

Multifunctionele waterberging

Beekdalbrede benadering

Laag 5: Beheersen en beschermen

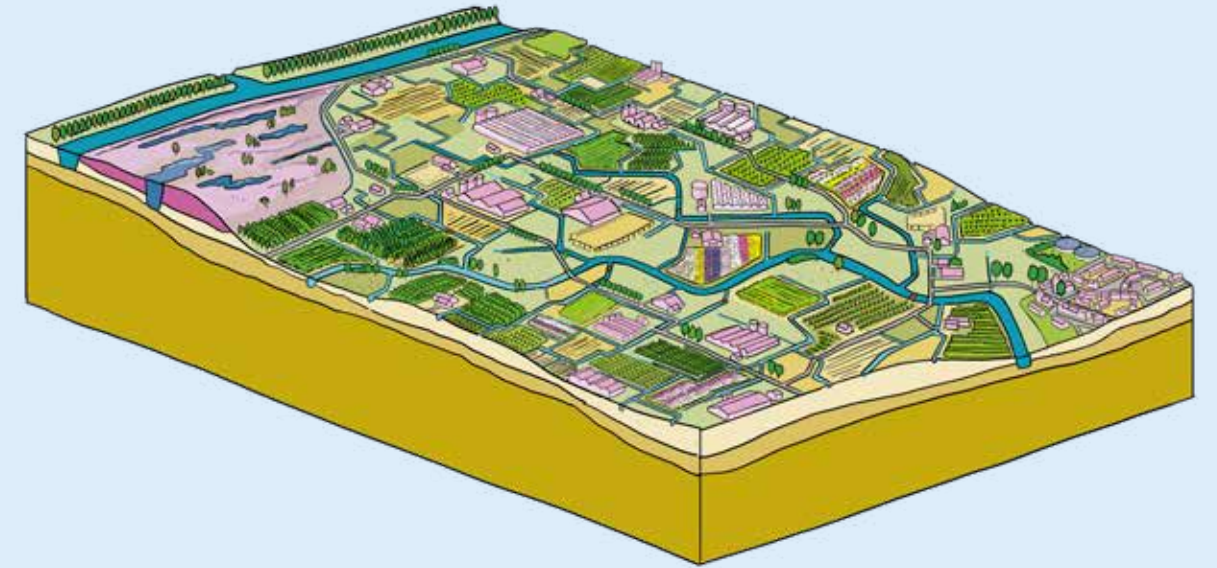
Calamiteitenaanpak bij wateroverlast en droogte

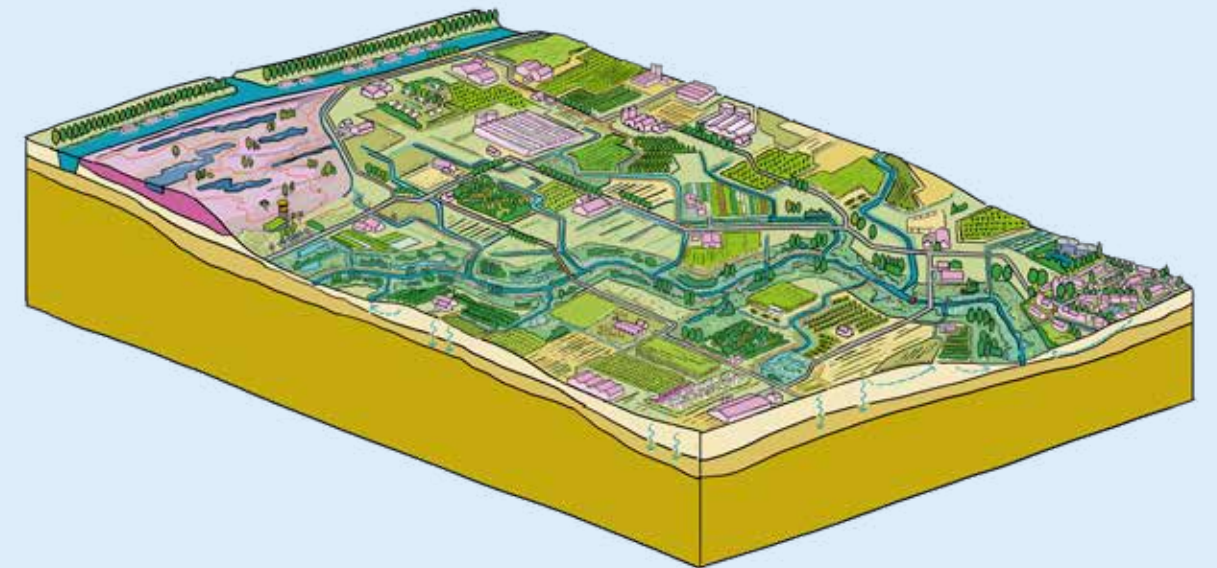
Calamiteitenaanpak bij brand

Laaglandbeken en Peel

Huidige situatie

Inspiratie

Laag 1: **Bewustwording en gedrag**

Wateropvang en hergebruik

Water zichtbaar
/beleefbaar maken

Zelfredzaamheid

Laag 2: **Ruimtelijke keuzes**

Kritieke functies op
veilige plekken

Ruimte voor water

Klimaatadaptieve
woningbouw

Laag 3: **Aanpakken bij de bron**

Directe en indirecte lozingen

Infiltratie vergroten

Bronherstel

Laag 4: **Inrichten en beheren**

Hoogwaterbescherming

Wadi's en overlopen

Herstel beekmondingen

Aanleg nevengeulen

Laag 5: **Beheersen en beschermen**

Voorbereiden op
extreme situaties

Crisisbeheersing

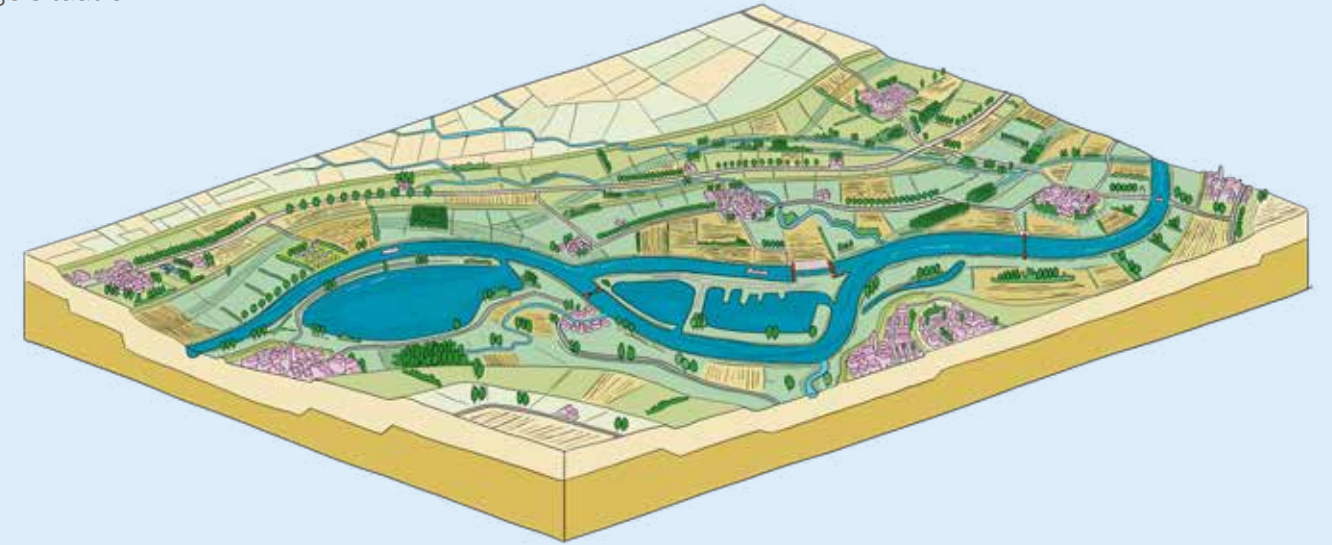
Verdeling te veel
en te weinig water

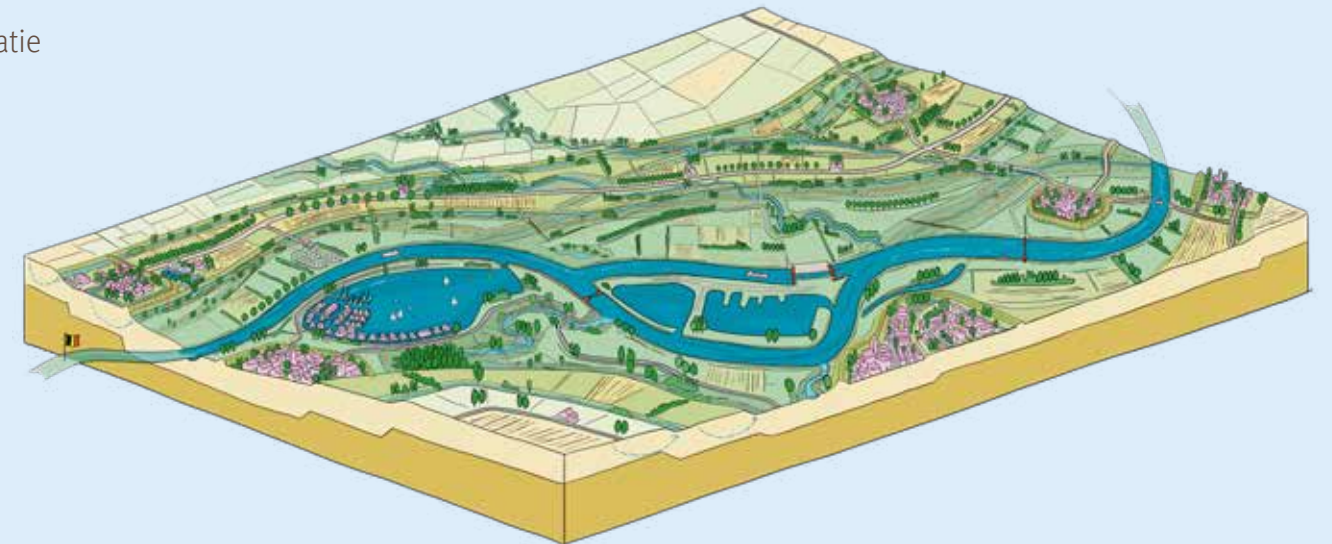
Periodiek overlast
accepteren

Maasvallei en plassen

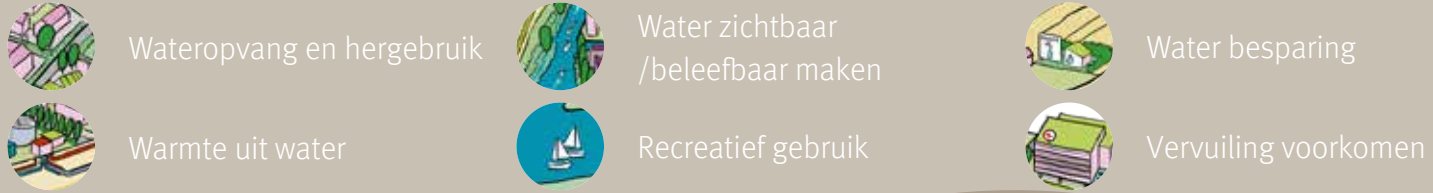
Huidige situatie

Inspiratie

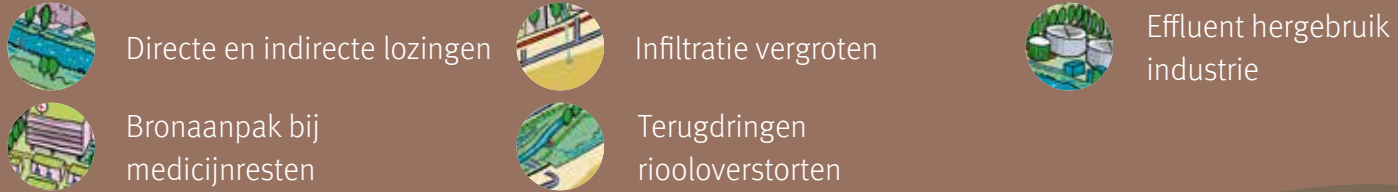
Laag 1: Bewustwording en gedrag

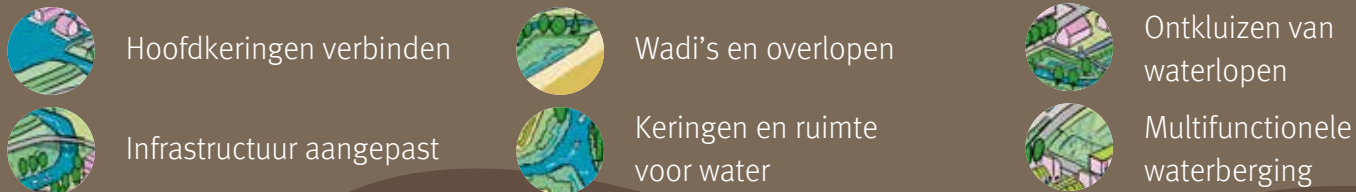
Laag 2: Ruimtelijke keuzes

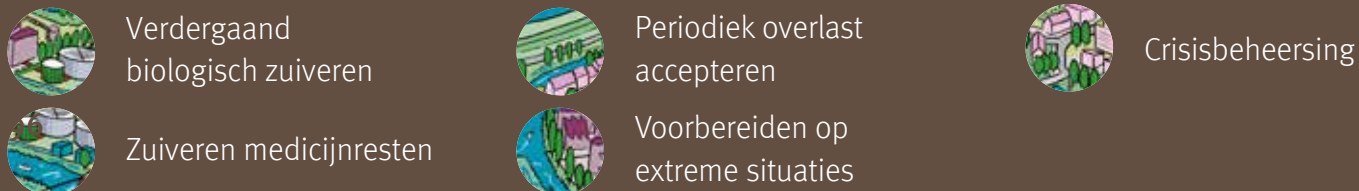
Laag 3: Aanpakken bij de bron

Laag 4: Inrichten en beheren

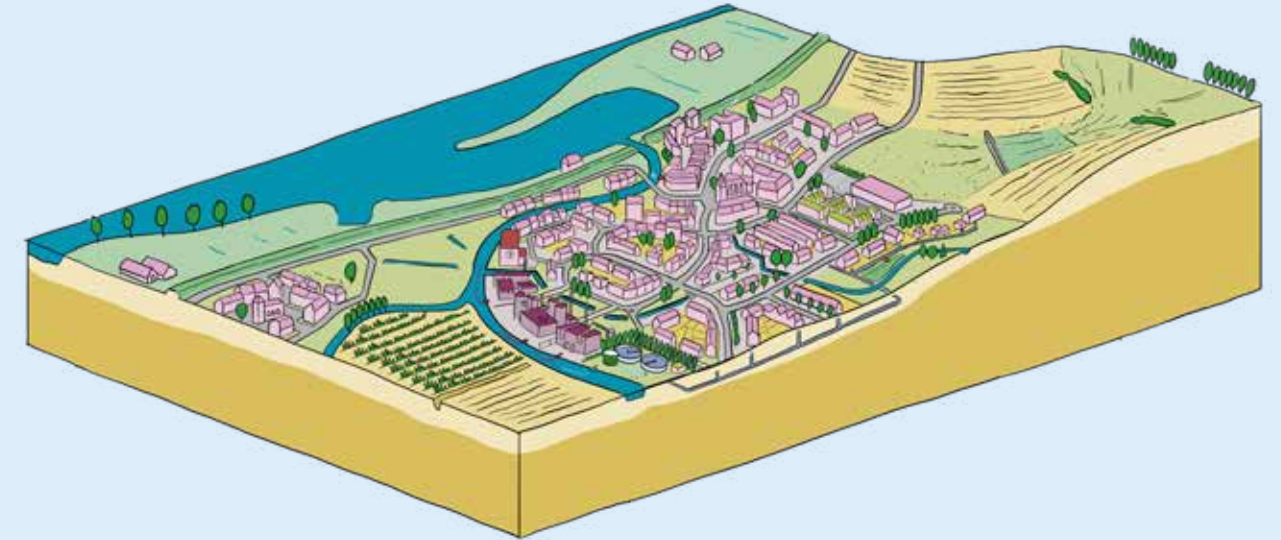

Laag 5: Beheersen en beschermen

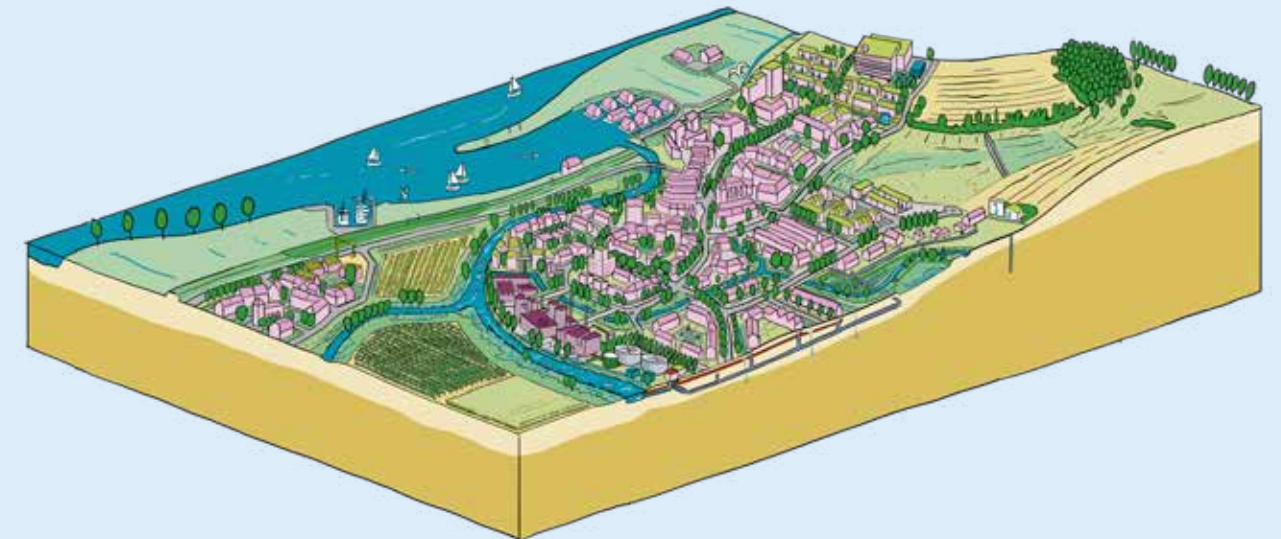

Bebouwd gebied

Huidige situatie

Inspiratie

6.

Rollen en gedrag

Lef tonen door stelling te nemen
Aan de voorkant betrokken
Een agenderende rol
Streep trekken waar nodig
In verbinding
Richtinggevend

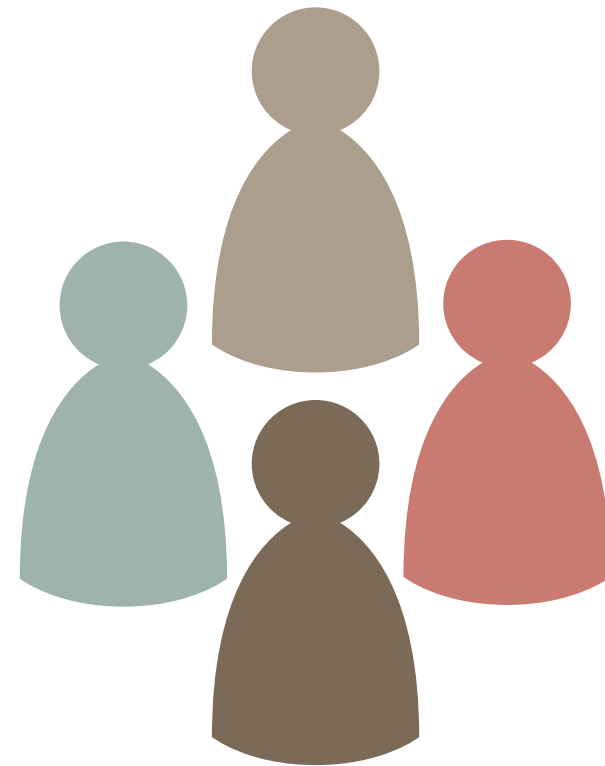
Rollen in beweging

Het waterschap opereert van oudsher als een betrouwbare beheerder en uitvoerder: deskundig, technisch sterk en gericht op het in stand houden van systemen en het uitvoeren van kerntaken. Betrouwbaar, precies en taakgericht zorgen we ervoor dat systemen blijven werken en afspraken worden nagekomen. Deze rol biedt stabiliteit en continuïteit, maar is niet langer voldoende om de opgaven van vandaag en morgen te realiseren.

Want we kunnen niet alles voorkomen of oplossen met technische maatregelen. Een robuust watersysteem betekent ook dat we leren omgaan met een zekere mate van vervuiling, risico en overlast. Het versterken van waterweerbaarheid en het aanpassen van gedrag in hoe we omgaan met water, ruimte en stoffen is daarom essentieel. Dit alles vraagt om een andere rol-opvatting. Van het waterschap als uitvoerder bewegen we naar een partij die ook actief richting geeft, keuzes agendeert en – waar nodig – grenzen stelt om onomkeerbare schade te voorkomen.

Om die opgaven aan te pakken, werken we langs vijf lagen: van (1) bewustwording en gedrag, via (2) ruimtelijke keuzes en (3) bronaanpak, naar (4) inrichten en beheren en uiteindelijk (5) beheersen en beschermen, met daarachter de noodzaak om te accepteren wat niet volledig te beheersen is.

Juist in deze gelaagdheid zit een belangrijke spanning. De eerste drie lagen zijn bepalend voor structurele verbetering van het watersysteem, maar liggen slechts beperkt binnen de directe invloed van het Waterschap. Tegelijkertijd zijn we als organisatie vooral ingericht op de laatste lagen, waar we zelf direct kunnen handelen.

Rollen in onzekerheid

In een veranderend watersysteem, onder invloed van onder andere klimaatverandering, is onzekerheid onvermijdelijk. Dat raakt ons in ons denken, ons handelen en in het zoeken naar de juiste rol.

We wachten niet langer tot alles zeker is, maar handelen op basis van wat we wél weten. Onzekerheid is geen belemmering meer, maar een vast onderdeel van professioneel handelen zowel in besluitvorming én uitvoering. Daarbij hoort ook dat we duidelijk maken dat niet alles meer overal kan, en dat we voorspelbaarheid bieden waar dat mogelijk is.

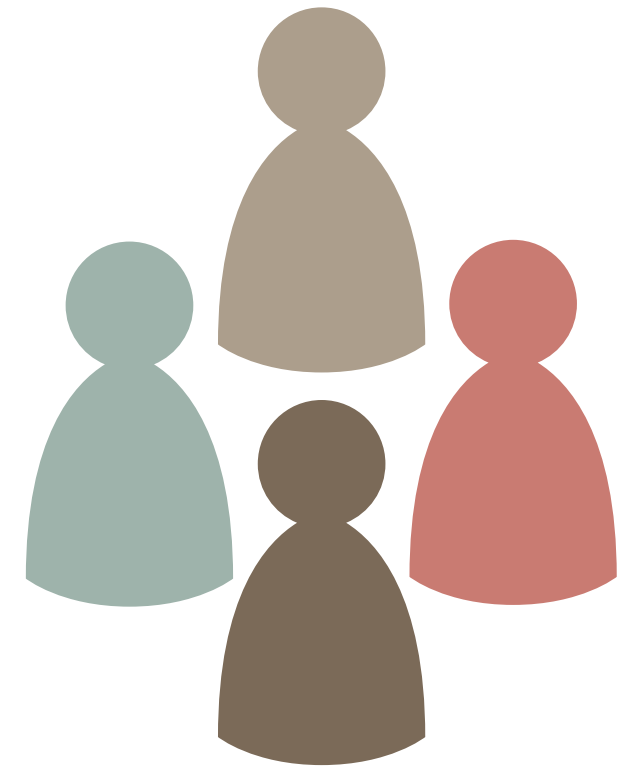
We zien dat opgaven niet vastlopen door gebrek aan ambitie, maar door versnippering, onduidelijkheid en het wachten op elkaar. Daarom voeren we het gesprek eerder en scherper, en maken we expliciet wie waarvoor verantwoordelijk is zoals in de ruimtelijke keten.

Dat betekent ook dat we onze rol anders invullen. We benutten ons instrumentarium en beïnvloeden dat van anderen om waterbelangen daadwerkelijk door te laten werken.

Iedere rol draagt bij aan het doorbreken van stilstand: door eigenaarschap te nemen, positie te kiezen en in actie te komen. We organiseren onze rollen zo dat ze leiden tot beweging én realisatie, met oog voor haalbaarheid, uitvoerbaarheid en keuzes die ook op de lange termijn werkbaar blijven.

Daarbij voorkomen we handelingsverlegenheid en zorgen we voor volhoudbaarheid. We blijven niet hangen in afstemming of onzekerheid, maar werken stap voor stap, leren onderweg en sturen bij waar nodig.

Dat vraagt om ander gedrag: minder afwachten, meer richting geven en durven kiezen en handelen, ook als nog niet alles zeker is. Bij onszelf en bij onze partners.

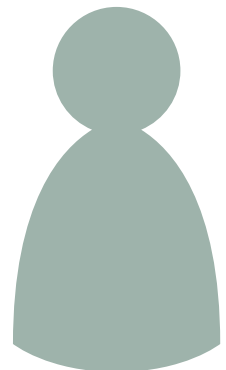
Inzet niet uit macht,
maar uit zorgplicht

Rollen

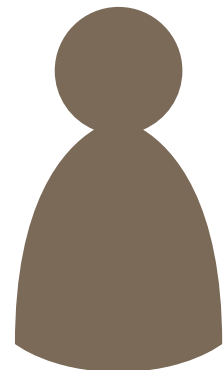
De kracht van het Blauwe Kompas zit in het bewust inzetten van de verschillende rollen. Dat vraagt van ons dat we eerder aan tafel zitten, scherper richting geven en het waterbelang actiever en nadrukkelijker inbrengen. We bewegen van uitvoerder naar een rol waarin we ook verbinden, agenderen en richting geven.

Deze rollen beslaan het hele spectrum van visie tot uitvoering: van visionair en strateeg (richting geven), naar verbinder en regisseur (samenbrengen van belangen), tot ontwerper en pionier (vormgeven van oplossingen) en uitvoerder en beheerder (realiseren en borgen).

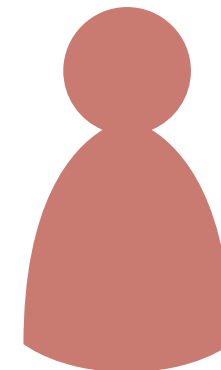
Door deze rollen expliciet te maken ontstaat balans tussen denken en doen, tussen koers en praktijk. Dit vraagt ook om continuïteit van onze rol als uitvoerder, als degene die de kerntaken van het waterschap dagelijks in praktijk brengt en daarmee de boel draaiende houdt.

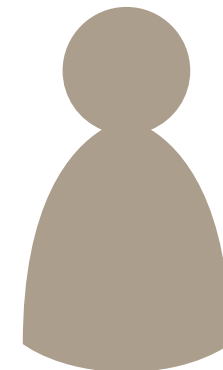
Vormgeven

Realiseren

Verbinden

Richting geven

Tegelijk vraagt deze beweging om het versterken van nieuwe rollen zoals aanjager, ambassadeur en kritische spiegel: rollen die helpen om beweging te creëren, keuzes scherp te maken en maatschappelijke impact te vergroten.

Het waterschap moet leren schakelen tussen deze rollen en ze bewust inzetten afhankelijk van de opgave en aan welke tafel of proces waar we aan tafel zitten. Rollen zijn geen vaste functies, maar gedragingen die situationeel worden ingezet op elk niveau, van bestuurder tot inspecteur in het veld.

Dit vraagt ook gelijk een bewuste keuze van de rollen van partners en hier het goede gesprek over te voeren en mensen in beweging krijgen.

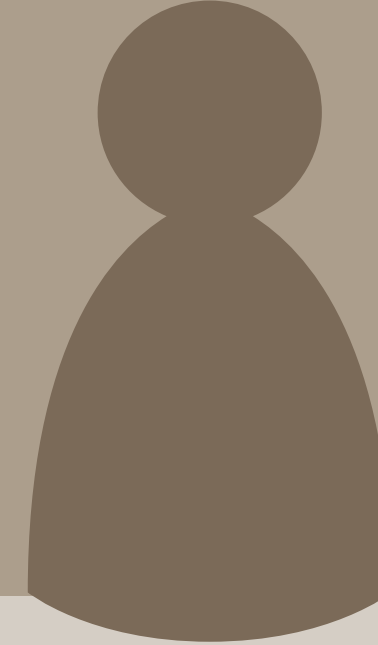
Richting geven

Richting geven vraagt om vooruit durven denken, te vertalen én te besluiten en die verantwoordelijkheid nemen om deze keuzes vast te houden in de praktijk. Richting ontstaat niet vanzelf, maar wordt expliciet gemaakt. Daarbij wordt ook de lange termijn bewaakt.

Het vraagt om verbeeldingskracht, scherpste en verantwoorde-lijkheid. Niet alleen kijken naar wat mogelijk is, maar benoe-men wat nodig is en daarmee ook wat niet langer kan. En dus ook nee durven zeggen.

Richting geven betekent keuzes maken in onzekerheid en daar helder over zijn. Het vraagt om actief koers bepalen in plaats van afwachten. Keuzes worden expliciet gemaakt, ook wanneer ze schuren en consequent doorgevoerd in handelen en samenwerking. Keuzes die begrijpelijk en duidelijk zijn.

Richting geven betekent ook grenzen stellen en positie innemen. Niet meebewegen met elke ontwikkeling, maar koersvast blijven wanneer belangen botsen en de druk toeneemt. Richting wordt juist zichtbaar wanneer het span-nend wordt. Dan gaat het niet alleen om inspireren, maar om het creëren, bewaken en verdedigen van duidelijkheid. Rich-ting wordt niet alleen ingezet, maar ook vastgehouden, juist wanneer de druk toeneemt.

Richting geven

De koers bepalen en betekenis geven aan de toekomst

Visionair

Verbeeldt de toekomst en daagt bestaande kaders uit

Strateeg

Vertaalt visie naar richting en keuzes

Beslisser

Hakt knopen door en verdeelt middelen

Verbinden

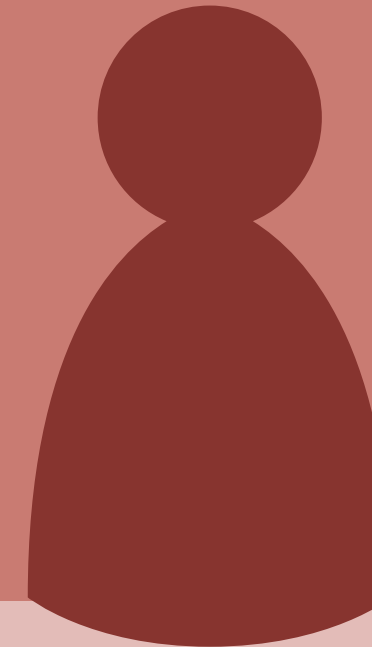
Verbinden vraagt om een open en oprechte houding, waarin actief wordt gewerkt aan samenhang tussen mensen, belangen en opgaven.

Het is geen neutrale rol, maar een bewuste manier om verschillen productief te maken.

Verbinden betekent dat voorbij het eigen perspectief wordt gekeken en ruimte wordt gemaakt voor andere opvattingen , zonder de gezamenlijke richting uit het oog te verliezen. Juist in het spanningsveld ontstaat beweging.

Verbinden gaat over gebiedskennis gaat verder dan het watersysteem alleen. Het vraagt inzicht in wat er speelt in het gebied: belangen, initiatieven, relaties en dynamiek. Alleen met deze brede kennis kunnen we effectief verbinden en sturen.

Het vraagt om het actief organiseren van samenwerking, het bouwen aan vertrouwen en het verbinden van partijen, schaalniveaus en opgaven, binnen én buiten het netwerk. Dit doen we al maar vraagt wel nog om extra versterking.

Verbinden

Mensen, belangen en initiatieven samenbrengen

Verbinden betekent ook omgaan met tegenkracht. Verschillen worden niet vermeden, maar benoemd en benut om tot betere oplossingen te komen. Dat vraagt om wendbaarheid, inlevingsvermogen en het vermogen om belangen bij elkaar te brengen.

Verbinden is daarmee geen vrijblijvende activiteit, maar een manier van werken waarin relaties worden opgebouwd én ingezet om gezamenlijke beweging en eigenaarschap te realiseren.

Regisseur

Bewaakt samenhang, richting en ritme

Verbinder

Legt relaties tussen partijen en initiatieven

Ambassadeur

Verspreidt het verhaal en mobiliseert anderen

Vormgeven

Vormgeven vraagt om het vermogen om richting te vertalen naar concrete keuzes, ontwerpen en aanpakken. Het is de stap waarin ambities tastbaar worden en richting doorwerkt in beleid en praktijk.

Het betekent verantwoordelijkheid nemen om richting niet abstract te laten, maar deze te concretiseren in maatregelen, experimenten en uitvoerbare oplossingen. Daarbij wordt gewerkt vanuit het systeem: water en bodem sturend, met oog voor lange termijn effecten.

Er wordt niet gewacht op volledige zekerheid. Vormgeven gebeurt stap voor stap, met wat beschikbaar is, terwijl continu wordt geleerd, getest en bijgestuurd.

Het vraagt om het verbinden van beleid en praktijk, het ontwerpen van robuuste oplossingen en het maken van keuzes die ook op de lange termijn houdbaar zijn.

Vormgeven is daarmee de schakel tussen denken en doen waar richting wordt omgezet in iets wat werkt, uitlegbaar is en standhoudt.

Vormgeven

Ideeën vertalen naar beleid,
experimenten en aanpakken

Beleidsmaker

Vertaalt richting naar regels en kaders

Pionier

Experimenteert en laat
zien wat werkt

Ontwerper

Maakt visie concreet in interventies
en oplossingen

Realiseren

Realiseren vraagt om het daadwerkelijk waarmaken van plannen en oplossingen die zichtbaar en voelbaar in de praktijk. Het is de rol waarin verantwoordelijkheid wordt genomen voor resultaat, niet alleen voor intentie. Het stopt niet bij plannen maken, maar gaat door totdat maatregelen werken en effect hebben.

Dat vraagt om een nuchtere, doelgerichte manier van werken, waarin gedaan wordt wat nodig is om voortgang te boeken en obstakels weg te nemen.

Realiseren betekent ook blijven bijsturen. Niet alles werkt in één keer; uitvoering vraagt om continu leren, aanpassen en verbeteren. Dat vraagt om een actieve evaluatie en monitoring van inhoud en proces.

Realiseren vraagt om meer dan uitvoeren alleen. Het vraagt om duidelijk mandaat, eigenaarschap en continuïteit in het gebied. Zonder ruimte om te handelen, zonder heldere verantwoordelijkheden en zonder vaste aanwezigheid ontstaat geen voortgang en geen vertrouwen. Juist door deze voorwaarden goed te organiseren, kunnen plannen daadwerkelijk tot resultaat komen. Het vraagt om uitvoeringskracht: doorzetten, eigenaarschap organiseren en zorgen dat oplossingen blijven functioneren ook op de lange termijn.

Realiseren

Zorgen dat het werkt en blijft werken

Realiseren is daarmee de plek waar richting, verbinding en vormgeving samenkomen en zich bewijzen in concrete resultaten en zorgen voor een duurzaam en leefbaar Limburg.

Uitvoerder

Brengt plannen in praktijk

Beheerder

Houdt het systeem werkend

Spiegel

Bewaakt realisme en stelt kritische vragen

Het laatste woord is aan...

Ik ben water.

Ik stroom door Limburg, door jullie steden en dorpen, langs akkers en natuurgebieden.

Soms zichtbaar, vaak onopgemerkt, maar altijd aanwezig.

Lange tijd leek ik vanzelfsprekend. Maar steeds vaker laat ik zien waar grenzen worden bereikt. In droge zomers, piekbuien en water dat moeilijk schoon te houden is. Daar waar ruimte ontbreekt of belangen botsen, word ik voelbaar. Ik laat zien dat niet alles overal tegelijk kan.

Ik verbind wat vaak los van elkaar wordt gezien: bodem en gebruik, natuur en economie, bovenstrooms en benedenstrooms, vandaag en morgen.

Ik vraag niet om voorrang in alles. Ik vraag aan jullie wel goed rentmeesterschap. Om keuzes die niet alleen werken voor vandaag, maar ook voor de generaties na ons.

Wanneer jullie rekening houden met hoe ik werk, ontstaat ruimte. Het Blauwe Kompas helpt daarbij. Niet door alles vast te leggen, maar door richting te geven en het goede gesprek over mij te voeren.

Ik blijf bewegen. De vraag is hoe jullie met mij meebewegen.

De stem van het water

Het Blauwe Kompas is een tijdloos concept dat Waterschap Limburg samen met partners heeft ontwikkeld. Het biedt richting en houvast in het gezamenlijk werken aan een duurzaam en leefbaar Limburg, waarin leven met water centraal staat.